

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 Міжнародні відносини

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 Міжнародні економічні відносини

Форма здобуття освіти: заочна форма

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Економічна емансипація жінок в ЄС»

здобувач: Баранова Уляна Валеріївна

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вінська Оксана Йосипівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри:

(підпис)

Київ 2026

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 Міжнародні відносини

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 Міжнародні економічні відносини

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант) освітньо-
професійної програми

Ярослава СТОЛЯРЧУК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Тетяна ЦИГАНКОВА

2024 р.

2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Барановій Уляні Валеріївні
(*прізвище, ім'я, по батькові*)

Заочної форми навчання

(*очної (денної), заочної, дистанційної*)

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Економічна емансипація жінок в ЄС»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "07" грудня 2023 р. № 2233-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах вторинних джерел наукової та статистичної інформації

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК
Розділ 2	АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК В ЄС
Розділ 3	ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
Об'єкт дослідження:	Процес економічної емансипації жінок в ЄС.
Предмет дослідження:	Виміри, динаміка, країнова специфіка та інструменти стимулювання економічної емансипації жінок в ЄС.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Визначити особливості економічної емансипації жінок в ЄС та напрямів посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	З'ясувати сутність та ключові виміри економічної емансипації жінок. Систематизувати еволюцію теорій економічної емансипації. Охарактеризувати методи дослідження економічної емансипації жінок.
У розділі 2	Оцінити динаміку економічної емансипації жінок у країнах ЄС. Проаналізувати країнові особливості економічної емансипації жінок в ЄС. Визначити вплив цифрової трансформації на економічну емансипацію жінок в ЄС. Проаналізувати інструменти ЄС, спрямовані на економічну емансипацію жінок.
У розділі 3	Виявити особливості економічної емансипації жінок в Україні. Запропонувати напрями посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.

Завдання підготував
науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (Прізвище та ініціали)

« » 2026 р.

Завдання одержав
здобувач

_____ (підпис)

_____ (Прізвище та ініціали)

« » 2026 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 85 сторінок, 23 таблиці, 19 рисунків, список використаних джерел з 51 найменувань, 1 додатку.

Економічна емансипація жінок в ЄС

Об'єктом дослідження – процес економічної емансипації жінок в ЄС.

Дослідження економічної емансипації жінок в Європейському Союзі дозволить комплексно проаналізувати сучасні тенденції гендерної рівності на ринку праці, визначити ключові чинники, що впливають на рівень економічної активності жінок, а також оцінити ефективність політик ЄС, спрямованих на забезпечення рівних можливостей у сфері зайнятості, оплати праці та підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є виміри, динаміка, країнова специфіка та інструменти стимулювання економічної емансипації жінок в ЄС.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи є визначення особливостей економічної емансипації жінок в ЄС та напрямів посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.

Завданнями роботи є:

- з'ясувати сутність та ключові виміри економічної емансипації жінок;
- систематизувати еволюцію теорій економічної емансипації;
- охарактеризувати методи дослідження економічної емансипації жінок;
- оцінити динаміку економічної емансипації жінок у країнах ЄС;
- проаналізувати країнові особливості економічної емансипації жінок в ЄС;
- визначити вплив цифрової трансформації на економічну емансипацію жінок в ЄС;
- проаналізувати інструменти ЄС, спрямовані на економічну емансипацію жінок;
- виявити особливості економічної емансипації жінок в Україні;
- запропонувати напрями посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у сприянні поглибленню теоретичних знань у сфері гендерної економіки, соціально-економічного розвитку та публічної політики, а також у розширенні методичного інструментарію аналізу економічної участі жінок. Практична значущість роботи полягає в розробці рекомендацій для органів державної влади, міжнародних інституцій та громадських організацій щодо вдосконалення механізмів підтримки економічної самостійності жінок і зменшення гендерних диспропорцій.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2026 р.

Рік захисту роботи 2026 р.

Ключові слова: економічна емансипація жінок, гендерна рівність, ринок праці, Європейський Союз, соціально-економічний розвиток.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу здобувачки
факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Баранової Уляни Валеріївни

на тему: **«Економічна емансипація жінок в ЄС»**

- 1. Актуальність теми:** Економічна емансипація жінок є важливим чинником соціально-економічного розвитку країн, адже забезпечує ефективне використання трудового потенціалу, підвищення продуктивності праці та зміцнює конкурентоспроможність національних економік. Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України та виклики для ринку праці в умовах війни, вивчення досвіду ЄС щодо посилення ролі жінок в економіці країни є корисним для нашої держави. Вищезазначене свідчить про особливу значущість обраної теми.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи:** з'ясовано сутність та ключові виміри економічної емансипації жінок; систематизовано еволюцію теорій економічної емансипації; охарактеризовано методи дослідження економічної емансипації жінок; оцінено динаміку економічної емансипації жінок у країнах ЄС; проаналізовано країнові особливості економічної емансипації жінок в ЄС; визначено вплив цифрової трансформації на економічну емансипацію жінок в ЄС; проаналізовано інструменти ЄС, спрямовані на економічну емансипацію жінок; виявлено особливості економічної емансипації жінок в Україні.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:** запропоновано напрями посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** мають важливе теоретичне і практичне значення, оскільки можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері гендерної рівності та розробки програм підтримки жіночого підприємництва за умов євроінтеграції України.
- 5. Наявність недоліків:** суттєвих недоліків не виявлено.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** Робота є самостійним науковим дослідженням і рекомендується до захисту з високою позитивною оцінкою. Оцінка наукового керівника - 50 балів.

Науковий керівник:

доцентка кафедри
європейської економіки і бізнесу,
доц., к.е.н.

Вінська О.Й.

“02” лютого 2026 р.

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську
роботу здобувача вищої освіти

Баранова Уляна Валеріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема: «Економічна емансипація жінок в ЄС»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення зумовлена необхідністю глибокого дослідження сучасних світоінтеграційних процесів, цифрової трансформації економіки та посилення уваги до питань гендерної рівності, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність економік, рівень зайнятості та інклюзивність зростання.

Якість проведеного дослідження. Основною сильною стороною є комплексний підхід до дослідження економічної емансипації жінок в ЄС.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи.

Робота є актуальною та присвячена дослідженню ключових аспектів економічної емансипації жінок у країнах Європейського Союзу в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. У дослідженні проаналізовано основні тенденції та проблеми, зокрема гендерний розрив в оплаті праці, обмежений доступ жінок до керівних посад і підприємницької діяльності.

Виявлення проблемних аспектів і запропоновані напрями посилення економічної емансипації жінок з урахуванням досвіду ЄС та можливостей його адаптації в Україні свідчать про наукову та практичну цінність роботи

Окремо варто відзначити проходження здобувачкою практики в компанії Київстар, під час якої щоденна практика була оформлена відповідно до тематики магістерської роботи. Матеріали практики логічно пов'язані з дослідженням питань економічної емансипації жінок у контексті європейських підходів та сучасних корпоративних практик, що підвищує прикладну цінність виконаної роботи.

Зауваження відсутні.

Практична значимість висновків і рекомендацій.

Дослідження полягає у можливості використання отриманих висновків і рекомендацій у діяльності органів державної влади, при формуванні гендерно орієнтованої економічної політики, а також у процесі адаптації європейського досвіду економічної емансипації жінок до українських реалій.

Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі, під час підготовки аналітичних матеріалів, а також у практичній діяльності компаній і організацій, що впроваджують принципи гендерної рівності та інклюзивного розвитку.

Місце роботи та посада рецендента:

Науковий ступінь, учене звання (за наявності)

ПтАт Київстар, Начальник
відділу казначейських операцій

Литвин Аліна Євгенівна
(Підпис) (ПІБ)

Місце печатки організації,
де працює рецендент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК.....	6
1.1. Сутність та ключові виміри економічної емансипації жінок.....	6
1.2. Еволюція теорій економічної емансипації жінок.....	13
1.3. Методологія дослідження економічної емансипації жінок.....	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК В ЄС.....	29
2.1. Динаміка економічної емансипації жінок в ЄС.....	29
2.2. Крайнові особливості економічної емансипації жінок в ЄС.....	38
2.3. Вплив цифрової трансформації на економічну емансипацію жінок в ЄС	44
2.4. Аналіз інструментів ЄС, спрямованих на економічну емансипацію жінок в ЄС.....	53
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	62
3.1. Особливості економічної емансипації жінок в Україні.....	62
3.2. Напрями посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.....	69
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	2

ВСТУП

Актуальність теми. Економічна емансипація жінок є одним із ключових чинників сучасного соціально-економічного розвитку, оскільки забезпечує розширення економічних можливостей, підвищення продуктивності праці та зміцнення конкурентоспроможності національних економік. В умовах євроінтеграційних процесів та глобальних викликів, включаючи цифрову трансформацію і після воєнне відновлення, роль жінок в економічному житті суспільства набуває особливої значущості. Європейський Союз визначає гендерну рівність одним із пріоритетів політики сталого розвитку, що робить питання економічної емансипації жінок особливо актуальним для України.

Наявні гендерні диспропорції в оплаті праці, представленості у керівництві, доступі до ресурсів і зайнятості демонструють збереження структурних бар'єрів, подолання яких є важливим для забезпечення інклюзивного зростання. Таким чином, дослідження економічної емансипації жінок є необхідним для формування дієвих механізмів гендерної політики та підвищення соціально-економічної стійкості країни.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання економічної емансипації жінок посідає важливе місце в наукових дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Значний внесок у формування теоретичних засад зробили М. Вольстонкрафт, Дж. С. Мілль, Ш. Фур'є, К. Маркс та Ф. Енгельс, які заклали фундаментальні підходи до розуміння гендерної рівності, економічної свободи та праці жінок.

У сучасний період проблематика економічної активності та залучення жінок до ринку праці ґрунтовно досліджувалася Е. Босеруп, Г. Беккером, Л. Скотт, М. Бувініч, Д. Кінгсбі, які розкривали гендерні аспекти людського капіталу, бар'єри доступу до ресурсів та структурну нерівність. Вагому роль у формуванні методологічних підходів відіграють міжнародні організації, зокрема Світовий банк, ООН, Європейський інститут з питань гендерної рівності та Всесвітній економічний форум, чий аналітичні звіти, статистичні дані та індексні моделі є ключовими інструментами вимірювання рівня економічної емансипації.

Українські дослідники зосереджують увагу на особливостях гендерної рівності в умовах трансформаційної економіки, євроінтеграційних процесів та післявоєнного відновлення, що дозволяє сформулювати комплексне бачення тенденцій та перспектив розвитку гендерної політики в Україні.

Метою дослідження є визначення особливостей економічної емансипації жінок в ЄС та напрямів посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.

Для виконання сформульованої мети дослідження, нами були поставлені наступні завдання:

- з'ясувати сутність та ключові виміри економічної емансипації жінок;
- систематизувати еволюцію теорій економічної емансипації;
- охарактеризувати методи дослідження економічної емансипації жінок;
- оцінити динаміку економічної емансипації жінок у країнах ЄС;
- проаналізувати країнові особливості економічної емансипації жінок в ЄС;
- визначити вплив цифрової трансформації на економічну емансипацію жінок в ЄС;
- проаналізувати інструменти ЄС, спрямовані на економічну емансипацію жінок;
- виявити особливості економічної емансипації жінок в Україні;
- запропонувати напрями посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції.

Об'єкт дослідження – процес економічної емансипації жінок в ЄС.

Предметом дослідження є виміри, динаміка, країнова специфіка та інструменти стимулювання економічної емансипації жінок в ЄС.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплекс методів: економіко-статистичний, порівняльний, інституційний, соціологічні методи (опитування, інтерв'ю, кейс-стаді), а також індексний аналіз (GEI, GGGI, GII). Їх використання дозволяє поєднати кількісні та якісні підходи для всебічного оцінювання економічної емансипації.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретичне значення полягає у систематизації теоретико-методологічних підходів до розуміння економічної емансипації жінок та її вимірювання. Методична значущість полягає у вдосконаленні підходів до застосування індексів гендерної рівності та інструментів комплексної оцінки гендерних диспропорцій. Практична значущість результатів полягає у можливості їх використання для формування державної політики у сфері гендерної рівності, розробки програм підтримки жіночого підприємництва та адаптації досвіду ЄС до українських реалій

Інформаційна база дослідження включає статистичні дані Європейського Союзу, Європейського інституту з питань гендерної рівності, Всесвітнього економічного форуму, Програми розвитку ООН, нормативно-правові акти ЄС та України, наукові публікації, аналітичні звіти міжнародних організацій, а також матеріали, наведені в досліджуваному документі.

Структура роботи. Робота складається з 85 листів друкованого тексту, 19 рисунків, 23 таблиці та 1 додатку, і налічує 51 джерел використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК

1.1. Сутність та ключові виміри економічної емансипації жінок

Економічна емансипація жінок є однією з ключових тенденцій сучасного соціально-економічного розвитку, що тісно пов'язана з утвердженням принципів гендерної рівності та справедливості. Вона показує складний і багатовимірний процес розширення можливостей жінок у сфері праці, підприємництва, управління ресурсами та фінансової незалежності, долаючи усталені стереотипи й структурні бар'єри, які історично обмежували їх участь в економічному житті.

Значення економічної емансипації жінок виходить за межі лише індивідуального підвищення їхнього соціального статусу – це важливий фактор підвищення конкурентоспроможності національної економіки, з метою повного використання потенціалу обох держав для підвищення більшої інноваційності, ефективності та сталого розвитку суспільства. В сучасних умовах, зокрема в контексті євроінтеграції України і зусиль щодо подолання наслідків війни, питання економічної емансипації набувають особливої актуальності як інструмент гендерної політики та соціальної справедливості [10].

Емансипація жінок – це процес звільнення жінок від соціальних, політичних, економічних обмежень, які протягом століть позбавляли їх рівних прав із чоловіка ми. Простими словами, це боротьба за можливість бути вільною: голосувати, працювати, вчитися, вирішувати за себе, любити або не любити, бути матір'ю або нею не бути [1].

Емансипація жінок – це надання жінкам рівноправності в суспільному, трудовому та сімейному житті. Рівноправність припускає право жінок на освіту, право

обирати і бути обраною до державних органів влади, право на працю і рівну зарплату [4].

Проте, наявно різні визначення до визначення економічної емансипації жінок, що мають акцент на окремі складові цього процесу, яке дозволяє сформувавши комплексне бачення проблеми, деякі з них наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні підходи до визначення сутності економічної емансипації жінок

Автор	Визначення
Світовий Банк	Процес надання жінкам більшого контролю над економічними ресурсами та можливостями і доступу до них (збільшення участі жінок у прийнятті економічних рішень, гарантування гідної роботи, та подолання гендерних бар'єрів).
Європейський парламент	Трансформаційний процес, у якому жінки отримують розширення доступу до економічних активів та економічних рішень і влади над ними. Беручи до уваги нерівність і дискримінацію, цей процес має вирішальне значення для забезпечення прогресу.
М. Бувініч	Розширення економічних можливостей жінок як підвищення їх здатності брати участь у економічній діяльності, робити свій внесок і отримувати від цього користь на тих же умовах, що й чоловіки (розширення доступу жінок до виробничих ресурсів, забезпечення рівної оплати за однакову працю, сприяння підприємництву серед жінок та просування економічної політики з урахуванням гендерних аспектів).
Д. Кінгсбі	Економічна емансипація жінок також передбачає вирішення проблеми гендерної нерівності в економіці, сприяння жіночому підприємництву, створення сприятливого середовища для досягнення успіху та економічний розвиток жінок.
Л. Скот	Цей процес передбачає усунення бар'єрів, упереджень і дискримінаційних практик, які заважають жінкам повноцінно брати участь в економіці. Розширення прав і можливостей жінок в економічній сфері може спричинити не лише індивідуальні успіхи, але й соціально-економічний розвиток в цілому.

Джерело: розроблено автором на основі [2], [3], [4], [5], [6]

Таким чином, економічна емансипація жінок у сучасному розумінні передбачає як забезпечення рівності у доступі до ресурсів можливостей, так і подолання структурних і культурних перешкод, що обмежують реалізацію їхнього потенціалу, та спрямована на створення умов для економічної незалежності жінок і сталого розвитку суспільства загалом.

У процесі дослідження економічної емансипації жінок важливо розглядати це явище не лише як загальне прагнення до рівності, а як комплекс взаємопов'язаних

аспектів, що формують реальні можливості для їхньої участі в економічному житті. Емансипація охоплює різні сфери – від доступу до фінансів і ринку праці до можливостей для підприємництва, отримання якісної освіти та соціального визнання [3].

Економічні виміри емансипації жінок – це сукупність ключових аспектів і сфер, через які проявляється та реалізується процес розширення економічних прав, можливостей і незалежності жінок. Вони відображають ті напрями, у яких відбувається подолання нерівності, створення умов для фінансової самостійності та рівноправної участі жінок в економічному житті суспільства [4].

Саме тому доцільно виділити ключові виміри економічної емансипації жінок, які дозволяють глибше зрозуміти специфіку цього процесу та визначити основні напрями для його практичного забезпечення (рис. 1.1).

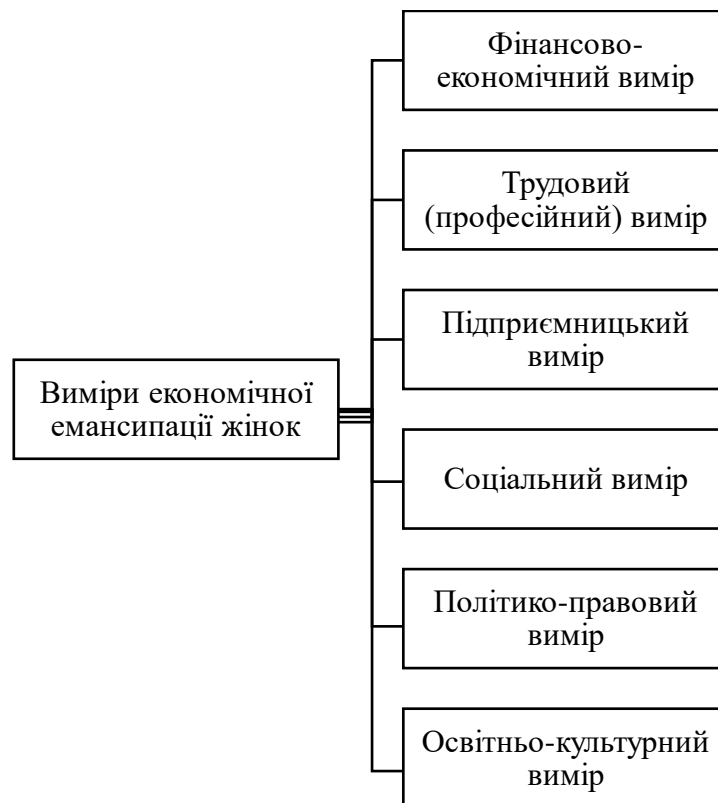

Рис. 1.1 – Ключові виміри економічної емансипації жінок

Джерело: розроблено автором на основі [8], [9], [10], [11]

Ключові виміри економічної емансипації жінок охоплюють різні сфери, які формують основу їхньої фінансової незалежності та соціальної реалізації.

Фінансово-економічний вимір економічної емансипації жінок є ключовим фундаментом їхньої економічної незалежності та стабільності. Він включає рівний доступ до власності, фінансових інструментів, кредитних ресурсів і можливостей для розвитку власних економічних ініціатив. Доступ дозволяє жінці активно впливати на свою матеріальну цінність, підтримувати власний бізнес або інвестувати в перспективні об'єкти. Важливим аспектом є просто наявність засобів, але й здатність самостійно заробляти кошти та вільно ними керувати, що забезпечує їм свободу вибору у прийнятті життєвих рішень і ваш рівень фінансової безпеки [6].

Зміцнення фінансової незалежності жінок у цьому контексті також розглядається як запобіжний захід проти домашнього насильства. Економічна самодостатність дає жінці право і можливість приймати власні рішення, відстоювати її інтереси і долати обмеження, які часто накладають соціальну або сімейну залежність.

Трудовий вимір економічної емансипації жінок є критичним діапазоном для забезпечення рівності ринку праці та створення можливостей для професійного розвитку. Він забезпечує не лише рівний доступ жінок до працевлаштування, але й підтримку для їхнього кар'єрного зростання та подолання структурних бар'єрів, які довгий час утримували жінок у несприятливих позиціях [6].

Подолання цих бар'єрів відкриває перед жінками можливості розкрити свій професійний потенціал у стратегічних галузях економіки, що сприяє не тільки розвитку персональних кар'єрних перспектив, а й підвищенню загальної конкурентоспроможності праці.

Національна стратегія поділу гендерного розриву в оплаті праці, передбачає такі можливості [11]:

- удосконалення законодавства про рівну оплату праці;
- подолання стереотипів і дискримінації в професійній сфері;
- створення умов для з'єднання сімейних і професійних обов'язків.

Підприємницький вимір економічної емансипації жінок підкреслює значення жіночого підприємництва як потужного інструменту самореалізації, економічної незалежності та професійного розвитку. Власний бізнес дозволяє жінкам не лише

забезпечувати себе фінансово, а й проявляти творчість, приймати стратегічні рішення та формувати власну кар'єру на власних умовах, яке сприяє підвищенню впевненості, розвитку управлінських та організаційних навичок, а також створенню позитивного впливу на місцеві громади та ринки праці.

Водночас жінки часто стикаються зі специфічними бар'єрами при започаткуванні власної справи. До них належать обмежений доступ до фінансових ресурсів, кредитів та інвестицій, недостатня інтеграція у професійні бізнес-мережі, а також стереотипне сприйняття жіночого підприємництва як менш ефективного чи ризикового. Дані фактори значно ускладнюють розвиток жіночих стартапів і підприємств, обмежують можливості масштабування бізнесу та участі жінок у стратегічно важливих економічних секторах [14].

Соціальний вимір економічної емансипації жінок зосереджується на поєднанні професійної та сімейної ролі, що є ключовим для забезпечення балансу між роботою та особистим життям [16]:

1. Розвиток соціальної інфраструктури для підтримки жінок:
 - дитячі садки та освітні установи;
 - центри догляду за літніми людьми;
 - доступ до медичних та соціальних сервісів.
2. Програми підтримки сімейних та громадських ініціатив.

Не менш важливим є подолання усталених соціальних стереотипів щодо «жіночих» та «чоловічих» професій. У багатьох сферах існує упереджене ставлення до здатності жінок виконувати певні види роботи або обіймати керівні посади, що обмежує їхній професійний потенціал. Усунення таких бар'єрів сприяє формуванню рівних можливостей для кар'єрного зростання та участі у висококваліфікованих або традиційно «чоловічих» сферах діяльності.

Соціальне визнання ролі жінки в економіці є критичним для інтеграції принципів гендерної рівності у суспільну свідомість, включаючи підтримку суспільних і державних програм, що сприяють видимості жіночого внеску в економіку, стимулюють участь у професійних спільнотах та розвиток лідерських навичок. Соціальна підтримка та визнання створюють фундамент для більш широкої

участі жінок у громадському житті, зміцнюють їхній авторитет у професійних і суспільних сферах та підвищують загальний рівень гендерної рівності у суспільстві.

Політико-правовий вимір економічної емансипації жінок передбачає формування та ефективну реалізацію законодавчої бази, яка забезпечує гендерну рівність у різних сферах економічного життя. Даний вимір охоплює права на працю, доступ до власності, підприємницьку діяльність, а також захист від дискримінації за статевою ознакою. Наявність дієвих законів створює формальні умови для рівноправної участі жінок у економіці, але їхня ефективність залежить від контролю за дотриманням цих норм та від наявності механізмів правового захисту [23].

Важливою складовою цього виміру є розробка та впровадження програм підтримки економічної активності жінок, що включають фінансові гранти, податкові пільги, консультаційні та навчальні програми для підприємницької діяльності. Такі ініціативи дозволяють знизити бар'єри входу на ринок праці та бізнесу, стимулюють розвиток жіночого підприємництва і забезпечують стабільний рівень економічної самостійності.

Освітньо-культурний вимір є ключовим чинником економічної емансипації жінок, оскільки визначає їхні можливості для професійного та особистісного розвитку у майбутньому. Доступ до якісної освіти та професійної підготовки дозволяє жінкам отримувати необхідні знання та навички для конкурентоспроможності на сучасному ринку праці, що включає як базову освіту, так і спеціалізовані курси, підвищення кваліфікації, тренінги з підприємництва та управління. Вища освіта і професійна підготовка відкривають жінкам можливості для кар'єрного зростання, доступу до керівних посад і участі у високотехнологічних та інноваційних сферах [1].

Не менш важливим аспектом є фінансова грамотність, яка дозволяє жінкам ефективно управляти власними ресурсами, планувати бюджет, інвестувати та приймати раціональні економічні рішення. Вміння розпоряджатися грошовими ресурсами без стороннього контролю значно підвищує економічну незалежність і впевненість у власних силах (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Основні виміри економічної емансипації жінок

Вимір	Опис	Основні аспекти
Фінансово-економічний	Ключовий фундамент економічної незалежності та стабільності жінок. Забезпечує доступ до власності, фінансових інструментів, кредитів та можливостей для економічних ініціатив.	– рівний доступ до фінансових ресурсів; – можливість заробляти та самостійно розпоряджатися коштами; – усунення гендерного розриву в оплаті праці.
Трудовий	Спрямований на забезпечення рівності на ринку праці та професійного розвитку жінок.	– рівний доступ до працевлаштування; – подолання «скляної стелі» та «липкої підлоги»; – поєднання професійних та сімейних обов'язків.
Підприємницький	Жіноче підприємництво як інструмент самореалізації, економічної незалежності та розвитку управлінських навичок.	– доступ до фінансування, інвестицій та бізнес-мереж; – державна і міжнародна підтримка стартапів; – навчальні програми та консультаційні послуги.
Соціальний	Поєднання професійної та сімейної ролі жінки та інтеграція у соціальну інфраструктуру.	– розвинена інфраструктура (садки, центри догляду, соціальні сервіси); – подолання стереотипів щодо «жіночих» та «чоловічих» професій; – підтримка соціальних та громадських ініціатив.
Політико-правовий	Формування та імплементація законодавства для забезпечення гендерної рівності.	– законодавча база щодо рівності у праці, власності, підприємстві; – програми підтримки економічної активності жінок; – представництво у державних та бізнес-структурах
Освітньо-культурний	Забезпечує майбутні можливості розвитку жінок через освіту, професійну підготовку та культурні зміни.	– доступ до освіти, тренінгів, підвищення кваліфікації; – фінансова грамотність; – формування культури рівноправного партнерства та руйнування стереотипів

Джерело: розроблено автором на основі [14]

Розгляд ключових вимірів дозволяє чітко окреслити механізми реалізації цього процесу: від забезпечення фінансової стабільності й рівної оплати праці до розвитку соціальної інфраструктури, законодавчого захисту прав та доступу до освіти. У комплексі вони формують основу для зміцнення ролі жінок в економічному житті та посилення їхнього впливу на стратегічні напрями розвитку суспільства [14].

Таким чином, економічна емансипація жінок стає не лише особистісним чи соціальним викликом, а й стратегічним пріоритетом державної політики. Її підтримка дозволяє створити більш справедливе, стає та сучасне суспільство, здатне відповідати на глобальні виклики й активно інтегруватися у європейський та світовий простір.

1.2. Еволюція теорій економічної емансипації жінок

Еволюція теорій економічної емансипації жінок відображає складний процес трансформації суспільних уявлень про роль жінки в економіці та суспільстві загалом. Від перших ідей просвітників і соціалістів про рівність прав на працю й освіту до сучасних концепцій гендерної економіки та інклюзивного розвитку ця тема стала предметом глибоких наукових дискусій.

Теоретичні підходи змінювалися під впливом історичних етапів – індустріалізації, глобалізації, цифровізації, і формували нові моделі розуміння економічної незалежності жінок. Аналіз цих теорій дає змогу простежити, як економічна емансипація жінок із соціальної вимоги перетворилася на один із ключових чинників сталого розвитку сучасного світу (табл 1.3).

Таблиця 1.3 – Еволюція теорій економічної емансипації жінок (XVIII – XXI ст.)

Історичний період	Напрями, концепція	Основні ідеї
XVIII–XIX ст.	Просвітництво та класичний лібералізм	1. Рівність інтелектуальних здібностей чоловіків і жінок. 2. Право на освіту, працю, власність.
	Соціалістичні та утопічні концепції	1. Становище жінок – показник рівня цивілізації. 2. Економічна залежність як наслідок приватної власності.
Кінець XIX – поч. XX ст.	Індустріальний і феміністичний підхід (перша хвиля фемінізму)	1. Доступ жінок до оплачуваної праці, освіти, професій. 2. Боротьба за право голосу і юридичну рівність.

Продовження таблиці 1.3

Середина – друга половина ХХ ст.	Фемінізм «другої хвилі» та неокласичні підходи	1. Визнання неоплачуваної праці жінок. 2. Переосмислення економічних моделей через гендерну перспективу.
Кінець ХХ – ХХІ ст. (сучасний етап)	Гендерна економіка	1. Гендерна рівність як чинник економічного зростання. 2. Вплив інституцій, культури, політики на можливості жінок.
	Глобалізація та ринок праці	1. Зростання участі жінок у світовій економіці. 2. Проблеми «скляної стелі», сегрегації, нерівної оплати.
	Care есоному («економіка догляду»)	1. Визнання цінності неоплачуваної праці жінок. 2. Підтримка work-life balance і соціальних гарантій.
	Інклюзивний і цифровий	1. Перетин гендеру з класом, расою, регіоном. 2. Вплив цифровізації, дистанційної праці, жіночого підприємництва.

Джерело розроблено автором на основі [12]

Формування теоретичних підходів до економічної емансипації жінок має глибокі історичні корені, адже питання рівності статей у доступі до освіти, праці та власності виникли ще задовго до сучасних дискусій. Перші ідеї про необхідність подолання економічної та соціальної залежності жінок з'являються у працях мислителів XVIII-XIX століть, коли суспільство почало переосмислювати засади свободи, справедливості та рівноправності. Саме цей період можна вважати відправною точкою розвитку концепцій жіночої емансипації, оскільки він заклав теоретичні основи для подальших трансформацій у сфері економіки, політики та соціального життя. У цьому контексті варто виокремити ранній етап – соціально-філософські передумови, які стали базою для формування більш розгорнутих економічних теорій у наступні епохи [12].

Період Просвітництва став важливим підґрунтям для формування перших ідей про економічну емансипацію жінок. Філософи та мислителі цієї доби звертали увагу на те, що нерівність у доступі до освіти, професійної діяльності та власності зумовлює загальну соціальну нерівність. Так, Мері Вольстонкрафт у своїй праці «Виправдання прав жінки» (1792 р.) стверджувала, що жінки мають ті самі раціональні здібності, що й чоловіки, і тому повинні мати рівний доступ до освіти й економічної активності. Подібних ідей дотримувався й Джон Стюарт Мілль, який у роботі «Підкорення жінок»

(1869 р.) підкреслював, що суспільство втрачає величезний потенціал через обмеження прав жінок. Він вважав, що економічна незалежність є фундаментальною умовою соціальної свободи, адже лише фінансово самостійна жінка може приймати власні рішення і брати участь у суспільному житті.

Паралельно з ідеями класичного лібералізму розвивалися й соціалістичні та утопічні концепції. Шарль Фур'є, один із засновників утопічного соціалізму, наголошував, що рівень цивілізованості суспільства можна вимірювати за становищем жінок у ньому. Він виступав за колективну організацію праці та створення умов, які б звільняли жінку від надмірного тягара хатніх обов'язків. У працях Карла Маркса та Фрідріха Енгельса питання жіночої емансипації розглядалося через призму економічних відносин. Вони підкреслювали, що нерівність жінок на ринку праці та в сім'ї є відображенням класової нерівності загалом. У «Походженні сім'ї, приватної власності і держави» Енгельс писав про підпорядковане становище жінок у патріархальному суспільстві та наголошував, що справжнє визволення можливе лише за умов ліквідації приватної власності та колективізації домашньої праці (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Соціально-філософські передумови економічної емансипації жінок (XVIII-XIX ст.)

Етап / час	Напрямок	Представники	Ключові ідеї / внесок у розвиток теорії емансипації
XVIII ст.	Просвітництво та класичний лібералізм	М. Вольстонкрафт («Виправдання прав жінки»), Дж. С. Мілль («Підкорення жінок»)	Рівність розумових здібностей; право на освіту й працю; економічна незалежність як умова свободи
XIX ст.	Соціалістичні та утопічні концепції	Ш. Фур'є, К. Маркс, Ф. Енгельс	Нерівність як наслідок приватної власності; емансипація через зміну економічної системи
Кінець XIX ст.	Феміністська теорія першої хвилі	Е. Панкгерст, О. де Гуж, Г. Тайлор	Рівноправність у політичній і трудовій сферах; боротьба за виборчі права та участь у виробництві
XIX ст.	Позитивізм і соціологічний функціоналізм	О. Конт, Г. Спенсер	Жінка як соціальний елемент системи; потреба інтеграції у сферу праці для соціальної гармонії

Продовження таблиці 1.4

Кінець XIX ст.	Економічний лібералізм і неокласика	А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль	Принцип рівних можливостей у ринку праці; економічна участь жінок як чинник зростання продуктивності
XIX ст.	Ранній неофемінізм і гуманістичний підхід	Ш. де Гуле, Дж. А. Кобден-Сенд	Освіта як засіб економічного піднесення; необхідність правового захисту жінок у праці

Джерело розроблено автором на основі [14]

Таким чином, у XVIII-XIX століттях відбулося становлення основних ідей, які заклали підвалини майбутніх теорій економічної емансипації. Ліберальні мислителі акцентували на правах та індивідуальній свободі жінок, тоді як соціалісти наголошували на необхідності трансформації економічної системи.

Після становлення перших ідей про економічну емансипацію жінок у XVIII-XIX століттях суспільство перейшло до більш практичного осмислення цих концепцій. Ідеї рівності та економічної самостійності почали реалізовуватися на тлі промислового розвитку, коли з'явилася можливість для жінок активно включатися в оплачувану працю. Саме в цей період відбувається формування індустріального та феміністичного підходу, який поєднує прагнення до юридичних і освітніх прав із фактичним залученням жінок до ринку праці та аналізом соціальних бар'єрів, що обмежують їхню економічну незалежність (рис. 1.2).

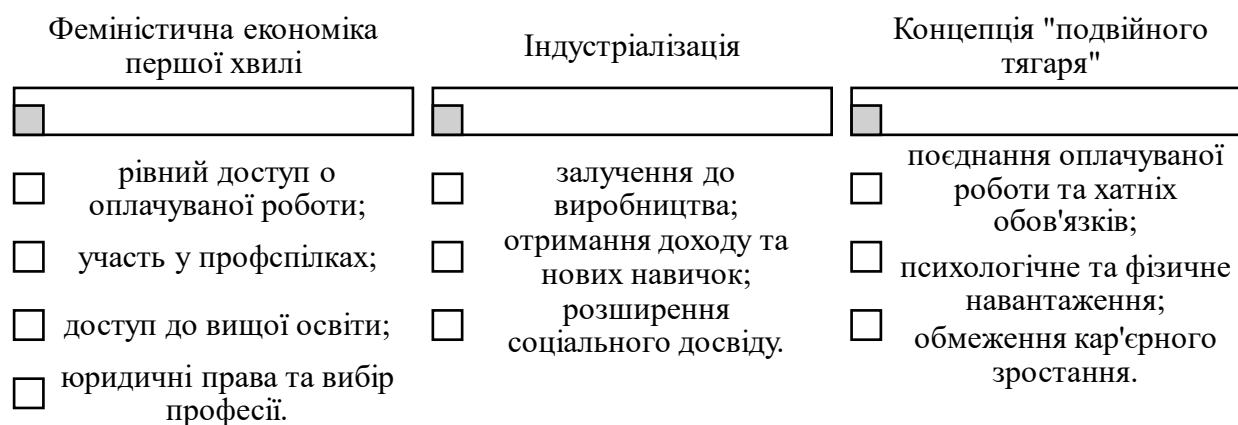

Рис. 1.2 – Індустріальний та феміністичний підхід до економічної емансипації жінок (кінець XIX-XX ст.)

Джерело: розроблено автором на основі [14]

На цьому етапі економічна емансипація жінок отримала більш практичний характер і була тісно пов'язана з процесами індустріалізації та розвитком руху за права жінок. Феміністична економіка першої хвилі акцентувала увагу на необхідності рівного доступу жінок до оплачуваної праці, участі в профспілках та отримання вищої освіти. Представниці цього руху відстоювали право жінок самостійно вибирати професію, отримувати гідну оплату праці та брати активну участь у суспільному житті. Водночас, ідеї першої хвилі фемінізму розкривалися через боротьбу за юридичні права, що створювало основу для подальшого розвитку економічних концепцій емансипації [14].

Процес індустріалізації значно змінив економічну роль жінок. Залучення їх до фабричного та заводського виробництва розширило спектр можливостей для отримання доходу, надало нові професійні навички і соціальний досвід. Проте, навіть у промислово розвинених країнах жінки отримували значно меншу оплату за ту саму працю, ніж чоловіки, а часто виконували низько кваліфіковану та фізично виснажливу роботу. Такий дисбаланс підкреслював структурні економічні бар'єри і показував, що формальна присутність на ринку праці не гарантує справжньої економічної незалежності.

Одним із нових явищ цього періоду стала концепція «подвійного тягара». Дослідниці та активістки почали усвідомлювати, що економічна емансипація жінок ускладнюється необхідністю поєднувати оплачувану роботу з традиційними хатніми обов'язками. Такий подвійний тягар створював психологічне і фізичне навантаження, обмежував можливості кар'єрного зростання і, відповідно, став серйозним бар'єром на шляху до економічної рівності. Визнання цього явища стимулювало розвиток подальших соціально-економічних досліджень і формування політик, спрямованих на підтримку балансу між роботою та домашніми обов'язками [25].

Поступовий розвиток економічної емансипації жінок на основі індустріалізації та феміністичних ідей першої хвилі створив підґрунтя для глибшого аналізу гендерних нерівностей у другій половині ХХ століття. Саме тоді формується фемінізм другої хвилі, що поєднує теоретичні дослідження й практичні ініціативи, спрямовані на усвідомлення структурних нерівностей, аналіз ролі жінок у сімейній та

професійній сфері, а також розробку підходів для їхнього подолання. Даний етап відкриває новий розділ у розвитку теорій економічної емансипації, орієнтований на системні та комплексні зміни (рис. 1.3).

Неокласична економіка та критика	<ul style="list-style-type: none"> • жінки часто не враховувалися у традиційних економічних моделях; • роль сім'ї як головного місця економічної активності жінок.
Теорія людського капіталу	<ul style="list-style-type: none"> • різниця у доходах пояснюється досвідом та навичками; • акцент на інвестиціях у розвиток професійних компетенцій жінок
Феміністична критика	<ul style="list-style-type: none"> • неоплачувана домашня праця; • вплив державної політики та соціальних норм; • гендерні стереотипи як бар'єри

Рис. 1.3 – Теорії економічної емансипації жінок у другій половині ХХ століття (фемінізм «другої хвилі»)

Джерело: розроблено автором на основі [14]

У другій половині ХХ століття економічна емансипація жінок почала розглядатися більш системно та комплексно. Неокласична економіка того часу здебільшого ігнорувала гендерний аспект, зводячи жінок до категорії “економічно неактивних” або обмежуючи їхню роль сімейними обов’язками. Це призводило до того, що традиційні моделі не відображали реальних внесків жінок у економіку. У відповідь на це феміністичні економістки, такі як Естер Босеруп та Гері Беккер, почали аналізувати роль жінок у розвитку економіки та функціонуванні сімейної структури. Вони підкреслювали важливість врахування як оплачуваної, так і неоплачуваної праці жінок, а також необхідність перегляду економічних моделей з урахуванням гендерного чинника [26].

Теорія людського капіталу (Г. Беккер) стала важливим кроком у поясненні гендерного розриву на ринку праці. Вона пов’язувала різницю у доходах чоловіків та жінок із різницею в освіті, професійному досвіді та навичках. Хоча ця теорія допомогла структурувати дослідження економічної нерівності, вона стикалася з критикою за те, що нехтувала структурними бар’єрами, дискримінацією та

соціальними обмеженнями, які значною мірою визначають економічні можливості жінок [26].

У 1970-1980-х роках виникла феміністична критика економічних теорій, яка підкреслювала необхідність врахування неоплачуваної праці жінок у сім'ї, ролі державної політики та соціальних норм, що підтримують гендерні стереотипи. Дослідниці вимагали комплексного підходу до аналізу економічної нерівності, включаючи культурні, соціальні та економічні чинники. Період ознаменувався формуванням нових наукових парадигм, які дозволили оцінити реальний внесок жінок у економіку та розробити стратегії подолання бар'єрів на шляху до рівності [27].

Розвиток економічної емансипації жінок у другій половині ХХ століття заклав фундамент для сучасних концепцій, орієнтованих на комплексний та багатовимірний аналіз гендерної нерівності. На основі феміністичних ідей другої хвилі зростає усвідомлення того, що економічна незалежність жінок залежить не лише від освіти та професійного розвитку, а й від державної політики, соціальних норм, та структурних бар'єрів на ринку праці. Саме в цей період формується сучасний етап економічної емансипації, який поєднує теоретичні моделі, емпіричні дослідження та практичні ініціативи, спрямовані на досягнення гендерної рівності та усунення системних обмежень для жінок у професійній і соціальній сферах (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Сучасний етап економічної емансипації жінок, кінець ХХ-ХХІ ст.

Концепція	Основні положення	Практичні прояви	Вплив на економічну емансипацію
Гендерна економіка	– аналіз впливу інституцій, культури та державної політики; – «гендерна рівність як чинник економічного зростання»	Розробка політик рівних можливостей, інтеграція гендерного аналізу в економічне планування	Підкреслює економічну вигоду від інтеграції жінок у ринок праці; стимулює рівність можливостей
Глобалізація та ринок праці	– активна участь жінок у світовій економіці; – проблеми сегрегації, «скляної стелі», нерівності в оплаті	Створення програм просування кар'єри, боротьба з дискримінацією, міжнародні стандарти рівності	Розширює економічні можливості, одночасно виявляє структурні бар'єри, які потребують подолання

Продовження таблиці 1.5

Care economy	– визнання цінності доглядової праці; – баланс роботи та особистого життя	Впровадження оплачуваних декретних відпусток, work-life balance, соціальні гарантії	Підвищує соціальне та економічне визнання жіночої праці, сприяє зменшенню подвійного тягара
Інклюзивний та постфеміністичний підхід	– перетин гендеру з іншими чинниками (раса, клас, регіон); – вплив цифровізації та дистанційної зайнятості	Підтримка жіночого підприємництва, розвиток дистанційної зайнятості, інклюзивні програми	Забезпечує комплексний підхід до економічної емансипації та адаптацію політик до сучасних умов

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Сучасний етап економічної емансипації жінок характеризується глибоким теоретичним та практичним аналізом гендерних нерівностей у різних сферах економіки та суспільства. Одним із ключових напрямів стала гендерна економіка, яка досліджує, як інституції, культура та державна політика впливають на економічні можливості жінок. На цьому етапі формується концепція «гендерної рівності як чинника економічного зростання», що підкреслює економічну вигоду від повної інтеграції жінок у ринок праці та суспільні процеси, що дозволяє переглянути економічні моделі з урахуванням різноманітних бар'єрів [1].

Процеси глобалізації та інтеграції у світову економіку відкрили жінкам нові можливості, водночас створюючи нові виклики. Жінки активно включаються у міжнародні ринки праці, проте нерідко стикаються з сегрегацією професій, феноменом «скляної стелі» та різницею в оплаті праці порівняно з чоловіками [28].

Визнання важливості доглядової праці стало основою концепції «care economy». Даний напрям підкреслює цінність неоплачуваної та соціально необхідної праці жінок у сім'ї та суспільстві загалом. На основі цієї концепції розробляються політики, спрямовані на підтримку балансу між роботою та особистим життям, впровадження оплачуваних декретних відпусток, гендерно-чутливих соціальних гарантій і програм підтримки доглядової сфери [44].

Сучасний підхід також характеризується інклюзивним та пост феміністичним аналізом, що враховує перетин гендеру з іншими соціальними факторами – расою, класом, регіоном проживання. Такий комплексний підхід дозволяє оцінювати сучасні

виклики і можливості для економічної емансипації в умовах глобалізованого та технологічно динамічного світу.

Отже, еволюція теорій економічної емансипації жінок показує поступовий перехід від ідей формальної рівності та права на освіту до комплексного врахування економічних, соціальних і культурних бар'єрів. Кожен етап – від соціально-філософських передумов XVIII-XIX ст., через індустріальний і феміністичний підхід, фемінізм другої хвилі до сучасних концепцій гендерної економіки та *care economy* – поступово посилював економічну незалежність жінок і підкреслював її значення для сталого розвитку суспільства.

1.3. Методологія дослідження економічної емансипації жінок

Методологія дослідження економічної емансипації жінок ґрунтується на використанні міждисциплінарного підходу, що поєднує інструменти економічної науки, соціології, демографії, статистики та політичних досліджень. Такий підхід є необхідним, оскільки проблема гендерної рівності не обмежується лише економічною площиною, а охоплює соціальні, культурні та інституційні аспекти (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Методи дослідження економічної емансипації жінок

Група методів	Конкретні методи	Об'єкти або сфери дослідження
Кількісні методи	Економіко-статистичний аналіз	Соціально-економічні показники
	Порівняльний аналіз	Міжкрайнові та міжрегіональні показники
Інституційні методи	Інституційний аналіз	Законодавча база, політики, програми ЄС, ООН тощо
Якісні методи	Соціологічні методи (опитування, інтерв'ю, кейс-стаді)	Професійна, освітня та суспільна діяльність жінок
Індексний аналіз	Індекс гендерної рівності (GEI)	Країни ЄС
	Глобальний індекс гендерного розриву (GGGI)	Країни світу
	Індекс гендерної нерівності (GII)	Репродуктивне здоров'я, права, економічна активність
Комплексні підходи	Міждисциплінарний підхід	Економічна, соціальна, політична та культурна сфери

Джерело: розроблено автором на основі [15], [47]

У процесі дослідження застосовуються кількісні та якісні методи [47]:

- економіко-статистичний аналіз – використовується для оцінки рівня зайнятості, заробітків, доступу до ресурсів і освіти;
- порівняльний аналіз – дозволяє дослідити відмінності у рівні економічної емансипації жінок у різних країнах та регіонах;
- інституційний аналіз – спрямований на вивчення ролі державних і міжнародних організацій у формуванні політики гендерної рівності;
- соціологічні методи (опитування, інтерв'ю, кейс-стаді) – забезпечують розуміння реальних бар'єрів, із якими стикаються жінки в професійній та суспільній сферах.

Основна увага у вимірюванні економічної емансипації зосереджується на таких сферах: зайнятість, доходи, доступ до освіти, політична участь та доступ до економічних ресурсів [45].

Серед ключових інструментів оцінювання виділяють три провідні індекси []:

1. Індекс гендерної рівності (GEI) – вимірює баланс між жінками та чоловіками у сферах працевлаштування, доходів, освіти, охорони здоров'я та політичного представництва.
2. Глобальний індекс гендерного розриву (GGGI) – акцентує увагу на співвідношенні можливостей жінок і чоловіків, що дозволяє порівнювати навіть держави з різними економічними умовами.
3. Індекс гендерної нерівності (GII) – показує втрати людського розвитку через гендерні диспропорції у сферах репродуктивного здоров'я, розширення прав і можливостей та участі жінок на ринку праці.

Таким чином, методологія дослідження економічної емансипації жінок має комплексний характер і базується на поєднанні різних наукових підходів, що дозволяє не лише кількісно виміряти рівень гендерної рівності, а й виявити приховані бар'єри та чинники, що впливають на становище жінок у суспільстві (табл.1.7).

Таблиця 1.7 – Порівняння основних індексів гендерної рівності

Індекс	Організація	Рік запровадження	Основні сфери вимірювання	Особливості
GEI (Gender Equality Index)	Європейський інститут з питань гендерної рівності (EIGE)	2013	Робота, гроші, знання, час, влада, здоров'я	Використовується переважно в країнах ЄС
GGGI (Global Gender Gap Index)	Всесвітній економічний форум (WEF)	2006	Економіка, освіта, здоров'я, політика	Дозволяє порівнювати країни світу
GII (Gender Inequality Index)	Програма розвитку ООН (UNDP)	2010	Репродуктивне здоров'я, розширення прав і можливостей	Акцент на нерівності та втрагах у розвитку

Джерело: розроблено автором на основі [39], [47]

Подальший аналіз вимагає розгляду конкретних показників, які використовуються у вимірюванні економічної емансипації. Важливо зазначити, що кожен індекс має власну структуру показників, яка визначає акценти у вимірюванні. Наприклад, GEI (Індекс гендерної рівності) оцінює баланс між чоловіками та жінками у ключових сферах життя – від ринку праці до розподілу влади, що дозволяє простежити внутрішні тенденції розвитку суспільства. Водночас GGGI (Глобальний індекс гендерного розриву) фокусується передусім на порівнянні можливостей, а не на абсолютних значеннях, тобто показує не те, наскільки країна розвинута загалом, а наскільки рівними є шанси жінок і чоловіків у межах конкретної держави [47].

Для визначення Індексу гендерної рівності використовуються показники в розрізі статей. Для визначення існуючого стану в сфері економічної емансипації використовують такі показники в Індексі гендерної рівності [29]:

- рівень зайнятості в еквіваленті повної зайнятості - показник, який підраховує зайнятих осіб таким чином, щоб зробити ці значення порівнюваними, хоча вони й можуть працювати різну кількість годин;
- тривалість трудової діяльності – це кількість років на протязі яких особа займається активною трудовою діяльністю;
- зайняті люди в сфері освіти, охорони здоров'я та соціальної роботи;
- можливість взяти перерву на декілька годин в робочий час для вирішення особистих або сімейних справ;

- індекс кар'єрних перспектив;
- середній місячний заробіток;
- середній еквівалентний чистий дохід;
- частка членів правлінь найбільших компаній, що котируються;
- частка членів правління центрального банку;
- частка жінок серед самозайнятих осіб та підприємців, що відображає рівень участі жінок у підприємницькій діяльності та економічній ініціативі;
- рівень економічної незалежності, який визначається через частку осіб, що мають власні джерела доходу та не залежать фінансово від інших членів домогосподарства;
- гендерний розрив у рівні пенсійного забезпечення, що показує довгострокові наслідки нерівності на ринку праці для добробуту жінок і чоловіків у старшому віці.

Крім того, врахування гендерного виміру в економічних дослідженнях і політиці має багатогранне значення для розвитку суспільства. По-перше, воно дозволяє більш точно і комплексно оцінювати соціально-економічні процеси, враховуючи специфіку бар'єрів, з якими стикаються жінки. По-друге, це сприяє підвищенню ефективності державних програм і політик, оскільки їхній вплив можна виміряти через показники гендерної рівності та економічної емансипації. По-третє, інтеграція гендерного виміру стимулює приватний сектор до більшої соціальної відповідальності, зокрема через забезпечення рівних можливостей у працевлаштуванні, кар'єрному зростанні та доступі до ресурсів [51].

Застосування індексів дозволяє не лише кількісно оцінити рівень економічної емансипації, а й виявити диспропорції, що існують у доступі до освіти, ринку праці, політичного представництва та економічних ресурсів. Завдяки цьому державні органи, міжнародні інституції та науковці можуть розробляти більш ефективні заходи для усунення гендерних нерівностей та створення умов для рівного розвитку кожного громадянина незалежно від статі [17].

Індекси для оцінки економічної емансипації жінок наведено в таблиці 1.8, що демонструє ключові показники та сфери, які використовуються для системного

аналізу рівня гендерної рівності та можливостей жінок у суспільстві. Вони охоплюють такі сфери, як зайнятість, освіта, політична участь, здоров'я та доступ до економічних ресурсів, забезпечуючи багатовимірний підхід до оцінки соціально-економічного розвитку та емансипації жінок.

Таблиця 1.8 – Індекси для оцінки економічної емансипації жінок

Індекси	Показники
Індексу гендерної рівності	<ul style="list-style-type: none"> – рівень зайнятості в еквіваленті повної зайнятості; – тривалість трудової діяльності; – зайняті люди в сфері освіти, охорони здоров'я та соціальної роботи; – індекс кар'єрних перспектив; – середній місячний заробіток; – середній еквівалентний чистий дохід; – кількість осіб під загрозою бідності; – частка членів правлінь найбільших компаній, що котируються; – частка членів правління центрального банку
Індекс гендерного розриву	<ul style="list-style-type: none"> – участь робочої сили; – рівність оплати за однакову роботу; – приблизний зароблений дохід; – законодавці, вищі чиновники та менеджери; – професійно-технічні працівники.
Індекс гендерної нерівності	<ul style="list-style-type: none"> – репродуктивне здоров'я; – розширення прав і можливостей; – ступінь економічної активності

Джерел: розроблено автором на основі [12], [30], [46]

Індекс гендерного розриву послідовно розміщує країни, регіони відповідно до розрахованого гендерного розриву між жінками та чоловіками в п'яти ключових сферах [15]:

1. Участь робочої сили.
2. Рівність оплати за однакову роботу.
3. Приблизний зароблений дохід.
4. Законодавці, вищі чиновники та менеджери.
5. Професійно-технічні працівники.

Важливо, що тринадцять із чотирнадцяти змінних, що формують індекс, базуються на «твердих» даних міжнародних організацій, таких як Міжнародна організація праці, Програма розвитку ООН та Всесвітня організація охорони здоров'я.

Глобальний індекс гендерного розриву не лише показує відносну рівність можливостей між жінками та чоловіками, а й дозволяє визначити пріоритетні сфери

для державної та міжнародної політики. Використання цього індексу допомагає урядам, міжнародним організаціям та громадським інституціям розробляти ефективні заходи підтримки економічної емансипації жінок, сприяє підвищенню їхнього соціально-економічного статусу та формуванню більш справедливого і стабільного суспільства [34].

Крім того, GGGI дозволяє відстежувати динаміку змін у часі, що особливо важливо для моніторингу ефективності впроваджених політик та ініціатив, а також для планування стратегій розвитку, орієнтованих на усунення гендерних диспропорцій у різних сферах життя.

Методика оцінювання гендерної рівності не зводиться лише до загальних статистичних даних. Вона включає цілу систему показників, які відображають доступ жінок до освіти, ринку праці, політичної участі, економічних ресурсів і якісних соціальних послуг. Особливу увагу також приділяють таким параметрам, як гендерний розрив в оплаті праці, представництво жінок у керівних посадах, материнська смертність та тривалість життя, оскільки вони демонструють реальний рівень соціальної захищеності та економічної незалежності жінок (рис.1.4).

Зайнятість

- Рівень участі жінок у робочій силі, гендерний розрив в оплаті праці

Освіта

- Частка жінок з вищою освітою, рівень охоплення середньою та вищою освітою

Політика

- Частка жінок у парламенті, уряді, місцевих органах влади

Здоров'я

- Материнська смертність, очікувана тривалість життя

Економічні ресурси

- Доступ до власності, кредитів, фінансових інструментів

Рисунок 1.4 – Приклади показників для оцінки економічної емансипації жінок

Джерело: розроблено автором на основі [8]

Важливо підкреслити, що не всі методики однаково ефективні для оцінки економічної емансипації жінок. Перші спроби кількісно оцінити гендерну рівність були здійснені ще у 1990-х роках у рамках програм розвитку ООН. Зокрема, Індекс гендерного розвитку та Гендерний розширений показник людського розвитку стали основою для подальших досліджень. Вони були спрямовані на порівняння рівня освіти, тривалості життя, доходів та участі жінок у політичному житті [8].

Однак ці індикатори зазнали значної критики з боку науковців та міжнародних організацій. Основна проблема полягала у вузькому наборі показників, які не дозволяли комплексно відобразити багато вимірність гендерної нерівності. Наприклад, GDI приділяв увагу лише базовим параметрам людського розвитку, а GEM зосереджувався на формальному представництві жінок у політиці й економіці, майже не враховуючи якісних характеристик участі та доступу до ресурсів.

У результаті дослідники дійшли висновку, що ці індекси не здатні адекватно відображати реальний стан економічної емансипації жінок, особливо у країнах із середнім і низьким рівнем розвитку, де соціально-економічні бар'єри значно різноманітніші, що стало поштовхом для розробки нових методик – таких як GEI, GGGI та GII, які враховують ширший спектр соціальних, економічних та політичних чинників (табл. 1.9).

Таблиця 1.9 – Переваги та обмеження основних індексів

Індекс	Переваги	Обмеження
GEI	Глибокий аналіз у межах ЄС, багато вимірність	Не охоплює країни поза ЄС
GGGI	Глобальне охоплення, простота порівнянь	Не враховує абсолютного рівня розвитку
GII	Врахування втрат від нерівності	Обмежена кількість показників
GDI, GEM (застарілі)	Стали основою для нових методик	Недостатня комплексність

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Тому, методологія дослідження економічної емансипації жінок демонструє необхідність комплексного підходу, який поєднує кількісні та якісні методи

оцінювання, дозволяючи не лише кількісно виміряти рівень гендерної рівності, а й виявити соціально-економічні бар'єри та чинники, що впливають на становище жінок.

Використання сучасних індексів, таких як GEI, GGGI та GII, забезпечує більш точне та багатовимірне відображення економічної емансипації, враховуючи зайнятість, доходи, політичну участь, доступ до освіти та економічних ресурсів. На відміну від застарілих методик, таких як GDI та GEM, сучасні підходи дозволяють проводити порівняльний аналіз на національному та глобальному рівнях, формувати обґрунтовану політику гендерної рівності та визначати пріоритети для її вдосконалення в різних країнах. Комплексна методологія забезпечує цілісне розуміння процесів економічної емансипації жінок і сприяє створенню більш справедливого та ефективного суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК В ЄС

2.1. Динаміка економічної емансипації жінок в ЄС

Економічна емансипація жінок є важливим показником соціально-економічного розвитку Європейського Союзу, оскільки рівень участі жінок у ринку праці безпосередньо впливає на зростання продуктивності, інноваційність економіки та забезпечення сталого розвитку. Згідно зі Стратегією ЄС з гендерної рівності на 2020-2025 роки, рівноправна участь жінок і чоловіків в економічному житті розглядається як один із ключових факторів конкурентоспроможності, економічної стійкості та соціальної справедливості. Європейський Союз наголошує, що повна інтеграція жінок у трудові процеси є не лише питанням рівності, а й вагомим економічним ресурсом, здатним підвищити ВВП країн-членів та сприяти більш збалансованому розвитку суспільства [33].

Протягом останніх десятиліть спостерігається поступове зростання рівня зайнятості жінок, а також зменшення гендерних диспропорцій у доступі до освіти, кар'єрних можливостей та управлінських посад. Політика ЄС спрямована на створення умов для поєднання професійної діяльності з особистим життям, розвиток інститутів догляду за дітьми, впровадження гнучких форм зайнятості та забезпечення рівної оплати за рівну працю. Такі заходи дозволяють жінкам активніше реалізовувати свій трудовий потенціал і долати бар'єри, що історично обмежували їхню участь у ринку праці [40].

Гендерний розрив в оплаті праці є одним із головних показників нерівності між жінками та чоловіками на ринку праці, який відображає різницю у середній заробітній платі за годину. Як видно з рисунка 2.1, упродовж 2012-2022 рр. у Європейському Союзі спостерігається стійка тенденція до скорочення цього розриву, що свідчить про поступове вирівнювання умов праці та оплати між статями. (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Динаміка гендерного розриву в оплаті праці в ЄС, 2012-2022 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [17]

У 2012 році гендерний розрив становив 16,4%, а вже у 2022 році він знизився до 12,7%, тобто скоротився майже на 3,7 відсоткових пункти. Найбільш помітне зменшення відбулося у 2018-2020 рр., коли показник знизився з 14,4% до 12,9%, що можна пояснити активною політикою ЄС у сфері рівності можливостей, зокрема впровадженням принципу «рівна оплата за рівну працю» та розвитком механізмів прозорості заробітної плати [17].

Після 2020 року темпи скорочення розриву дещо сповільнилися, і у 2021-2022 рр. показник стабілізувався на рівні 12,7%, що свідчить про досягнення певної рівноваги, однак також вказує на існування структурних проблем, пов'язаних із горизонтальною та вертикальною сегрегацією на ринку праці – коли жінки частіше зайняті у менш оплачуваних секторах або на нижчих посадах.

Важливою характеристикою емансипації є рівень зайнятості жінок віком 20-64 роки, який за останні 12 років зріс із 61,5% у 2012 році до 70,2% у 2023 році. Для порівняння, рівень зайнятості чоловіків у цей період підвищився з 73,6% до 80,4%. (рис. 2.2).

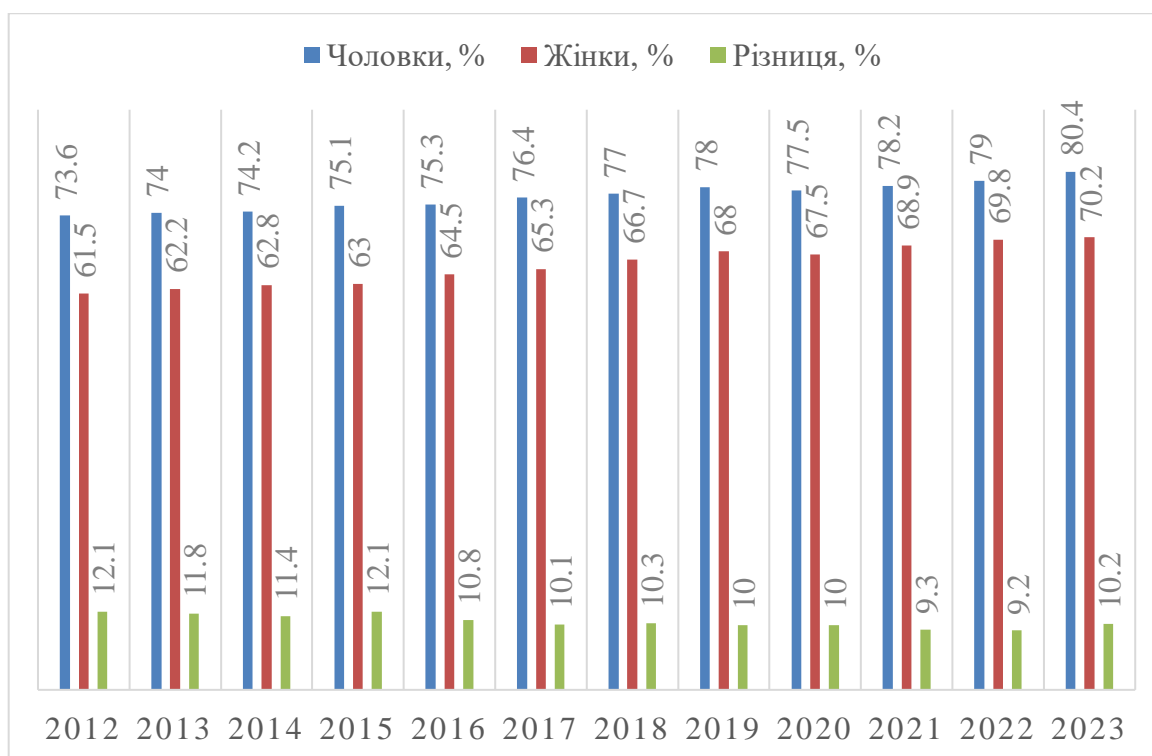

Рисунок 2.2 – Динаміка зайнятості чоловіків та жінок у віці 20-64 роки в ЄС, 2012-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Гендерний розрив у зайнятості протягом 2012-2023 рр. скоротився з 12,1% до 10,2%. Найнижчі значення розриву спостерігалися у 2021-2022 роках 9,3-9,2%, що може бути пов'язано з поширенням дистанційної та гнучкої роботи, які спростили поєднання професійної діяльності й сімейних обов'язків для жінок. Незважаючи на незначне коливання у 2023 році, загальний тренд залишається позитивним та свідчить про поступове вирівнювання умов зайнятості.

Гендерний розрив у частковій зайнятості відображає відмінності між часткою жінок і чоловіків, які працюють неповний робочий день, та є важливим показником економічної емансипації. Як видно з рисунка 2.3, упродовж 2012-2023 рр. спостерігається поступове скорочення цього розриву, проте він залишається значним, що свідчить про збереження певних структурних гендерних диспропорцій на ринку праці Європейського Союзу.

Рисунок 2.3 – Гендерний розрив у частковій зайнятості у віці 20-64 роки, 2012-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [21]

У 2012 році показник становив -23,5%, що означало, що частка жінок, зайнятих на неповний робочий день, перевищувала частку чоловіків на 23,5 відсоткових пункти. У наступні роки рівень гендерного розриву поступово знижувався – до -22,6% у 2020 році, що вказує на незначне вирівнювання структури зайнятості між статями. Найпомітніша позитивна динаміка спостерігається після 2020 року, коли показник скоротився до -20,2% у 2023 році, що свідчить про поступове підвищення економічної активності жінок у повній зайнятості [21].

Основними чинниками такого покращення є активна політика ЄС щодо підтримки гендерної рівності, розширення можливостей для жінок поєднувати роботу та сімейні обов'язки, а також розвиток інфраструктури догляду за дітьми та гнучких форм працевлаштування. Водночас зниження часткової зайнятості серед жінок свідчить про покращення умов праці, зростання рівня кваліфікації та підвищення мотивації до професійного розвитку.

Попри позитивні тенденції, збереження понад 20-відсоткового розриву свідчить про наявність стійких гендерних бар'єрів, які перешкоджають рівному доступу жінок до повної зайнятості. Така ситуація веде до «ефекту замкненого кола»: жінки працюють менше годин, отримують нижчі доходи, мають обмежений доступ до

підвищення кваліфікації, що, у свою чергу, впливає на пенсійні права й подальший рівень життя [38].

Економічна емансипація тісно пов'язана із зростанням ролі жінок у прийнятті стратегічних рішень. У 2013 році лише 12% місць у наглядових радах і радах директорів найбільших компаній ЄС обіймали жінки, тоді як у 2024 році цей показник досяг 34% (рис. 2.4).

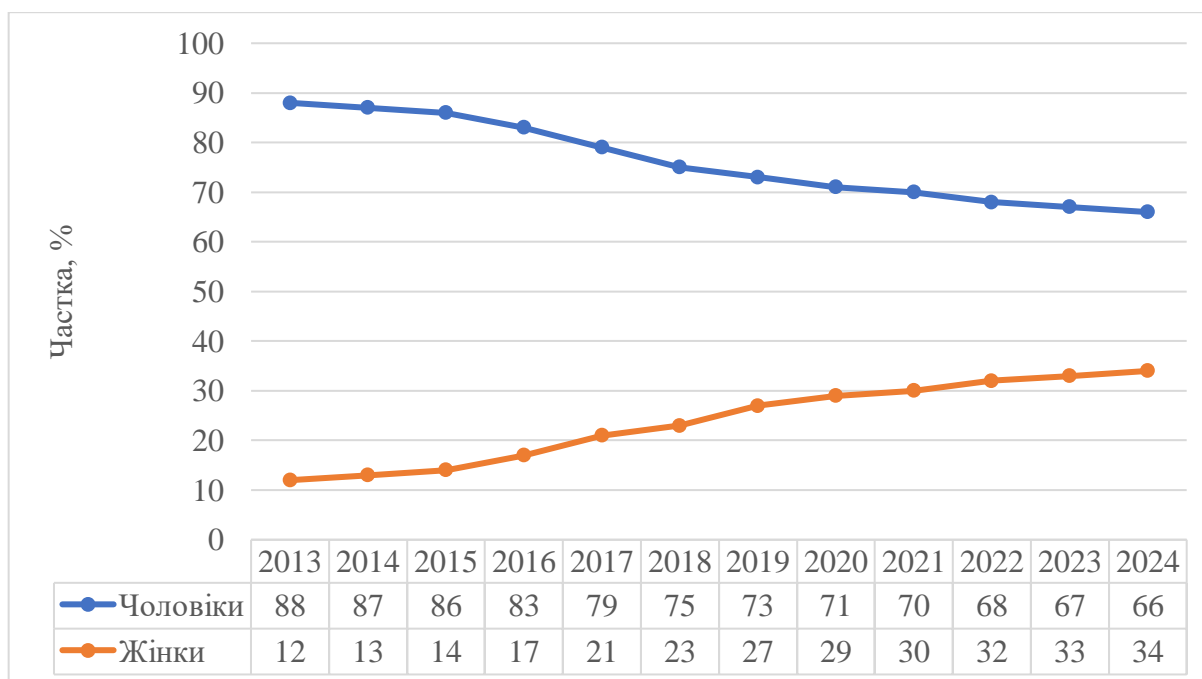

Рисунок 2.4 – Частка жінок у наглядових радах і радах директорів компаній ЄС, 2013-2024 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [17]

Динаміка зміни частки жінок і чоловіків у наглядових радах та радах директорів компаній Європейського Союзу у 2013-2024 роках. Загальна тенденція свідчить про поступове, але стабільне зростання представництва жінок у корпоративному управлінні та відповідне скорочення частки чоловіків.

У 2013 році частка жінок у радах директорів становила лише 12%, тоді як чоловіки займали домінуючу позицію з показником 88%. Протягом наступних років спостерігається щорічне зростання участі жінок: у 2016 році цей показник зріс до 17

%, у 2018 році – до 23 %, а у 2020 році – до 29 %, що свідчить про поступове руйнування гендерного дисбалансу в керівних органах компаній ЄС.

За період 2021-2024 років темпи зростання дещо сповільнюються, проте позитивна тенденція зберігається: частка жінок зростає з 30% у 2021 році до 34% у 2024 році. Відповідно частка чоловіків зменшується з 70% до 66 %. Таким чином, за весь досліджуваний період частка жінок збільшилась на 22 відсоткові пункти (з 12% до 34%), що є суттєвим структурним зрушенням у системі корпоративного управління. Водночас, попри значний прогрес, чоловіки й надалі зберігають кількісну перевагу, що вказує на необхідність подальших інституційних змін для досягнення більш збалансованого представництва.

Жінки традиційно менш представлені у STEM-галузях (наука, технології, інженерія та математика), що пов'язано з історично сформованими освітніми та професійними стереотипами. Як видно з рисунка 2.5, упродовж 2013-2024 років частка жінок, зайнятих у STEM-секторах економіки Європейського Союзу, залишається відносно низькою, хоча й має тенденцію до повільного зростання.

Рисунок 2.5 – Структура зайнятості жінок за STEM-галузями в ЄС, 2013-2024 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [20]

Така структура зайнятості відображає явище горизонтальної гендерної сегрегації, за якого жінки зосереджуються переважно у «соціальних» секторах, тоді як технічні та виробничі напрями залишаються переважно чоловічими, що обмежує

можливості жінок для доступу до більш високооплачуваних професій і стримує їхній кар'єрний розвиток у стратегічно важливих для економіки галузях. Відтак подолання гендерних стереотипів у сфері освіти та професійної орієнтації є ключовою умовою підвищення участі жінок у STEM-секторах ЄС.

У межах ініціативи «Women in Digital» Європейська комісія підтримує програми, спрямовані на залучення жінок до STEM-галузей (наука, технології, інженерія, математика), що є важливим кроком для подолання професійної сегрегації [20].

Жіноче підприємництво поступово набуває стратегічного значення в економіці ЄС. Частка самозайнятих жінок віком 20-64 роки зростає з 8,7% у 2013 році до 9,3% у 2023 році (рис. 2.6).

Рисунок 2.6 – Частка самозайнятих жінок віком 20-64 роки у ЄС, 2013-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [49]

Європейські інституції впроваджують низку ініціатив, таких як програма «WEgate» (Women Entrepreneurs Platform), «EEN for Women Entrepreneurs» та фонди EIB Gender Equality Initiative, які забезпечують доступ жінок до фінансових ресурсів, консультацій і наставництва. Розвиток жіночого підприємництва сприяє формуванню нових робочих місць, розширенню інноваційного потенціалу та зменшенню регіональних диспропорцій [49].

Для глибшого розуміння характеру гендерної нерівності у сфері високотехнологічних професій важливо проаналізувати, як саме розподіляється

зайнятість жінок між окремими STEM-напрямами. Попри поступове зростання їх участі у наукових та інноваційних секторах, зберігаються суттєві відмінності у представленості жінок залежно від галузі, що свідчить про нерівний доступ до різних типів професій та вплив соціальних і культурних чинників (рис. 2.7).

Рисунок 2.7 – Зайнятість жінок у STEM-галузях

Джерело: розроблено автором на основі [50]

Структуру зайнятості жінок у STEM-галузях і демонструє суттєву нерівномірність їх присутності у різних напрямках. Найбільшу частку становлять природничі науки 25%, що свідчить про активну інтеграцію жінок у біологію, медицину, екологію та інші наукові сфери, де рівень гендерного дисбалансу традиційно нижчий.

Значні частки також займають математика й статистика 20% та дослідження і розробка 17%. Присутність жінок у цих секторах вказує на зростання їх

конкурентоспроможності у високотехнологічних галузях, які потребують глибоких аналітичних умінь та дослідницьких компетенцій.

Показники в інженерії та технологіях охоплюють 9% та інформаційних технологіях 12%, що демонструє збереження бар'єрів – від гендерних стереотипів та обмеженого доступу до технічної освіти до недостатньої кількості рольових моделей та наставництва.

У сфері освіти зосереджено 7 % загальної зайнятості жінок у STEM, що охоплює викладання природничих, математичних і технічних дисциплін, а також науково-педагогічну діяльність. Відносно вища представленість жінок у цьому сегменті пояснюється історичною фемінізацією освітнього сектору, яка зберігається навіть у межах технічних і наукових спеціальностей.

Охорони здоров'я охоплює 6 %, що пов'язано з розвитком біомедичних наук, фармацевтичних досліджень, медичної інженерії та суміжних наукових напрямів. Жінки тут активніше представлені у прикладних і дослідницьких сегментах, однак керівні та високотехнологічні позиції залишаються менш доступними.

Соціальні послуги у межах STEM-контексту становлять 5 % і охоплюють аналітичну, статистичну та проєктну діяльність у сфері цифрових соціальних сервісів і соціальної політики. Відносно менша частка цього напрямку також відображає явище горизонтальної сегрегації, за якого жінки частіше обирають соціально значущі, але менш прибуткові професійні траєкторії навіть у межах наукоємних галузей.

Для досягнення повної економічної рівності необхідно посилювати інтегровану політику ЄС, яка передбачає не лише нормативне забезпечення рівних прав, а й створення реальних умов для їх реалізації. Основними напрямками мають стати [48]:

- забезпечення прозорості оплати праці та боротьба з дискримінацією у винагороді;
- розвиток системи доступного догляду за дітьми та підтримки батьківської відпустки для обох статей;
- стимулювання участі жінок у STEM-напрямах;
- розширення жіночої присутності у підприємництві, корпоративному управлінні та політичних процесах;

– формування гендерно-нейтральної культури праці, заснованої на принципах рівності, поваги та соціальної відповідальності бізнесу.

Таким чином, економічна емансипація жінок у Європейському Союзі є не лише питанням соціальної справедливості, а й ключовим чинником довгострокового розвитку. Активне залучення жінок до економічної діяльності підвищує продуктивність, сприяє інноваціям і створює більш інклюзивну модель зростання. Зміцнення економічної незалежності жінок сприяє підвищенню добробуту суспільства в цілому, формує передумови для стійкої економіки та посилює соціальну згуртованість у межах ЄС.

2.2. Країнові особливості економічної емансипації жінок в ЄС

Аналіз економічної емансипації жінок у країнах Європейського Союзу дозволяє глибше зрозуміти різноманіття підходів до забезпечення гендерної рівності у сфері економіки. Різні держави ЄС демонструють неоднаковий рівень залученості жінок до ринку праці, розвитку жіночого підприємництва, доступу до управлінських посад та забезпечення соціальних гарантій.

Такі відмінності обумовлені як історичними та культурними особливостями, так і різними моделями соціально-економічної політики. Дослідження цих аспектів є важливим для визначення найефективніших стратегій, що сприяють підвищенню рівня економічної незалежності жінок і зменшенню гендерних дисбалансів у ЄС.

Хоча в цілому ЄС демонструє позитивну динаміку у скороченні гендерних розривів, у різних країнах цей процес відбувається нерівномірно, що зумовлено історичними, соціокультурними, економічними та інституційними особливостями. Північні та Західноєвропейські держави досягли найбільшого прогресу завдяки розвиненій політиці рівних можливостей, системі соціального захисту та доступності дитячої інфраструктури, тоді як у країнах Південної та Східної Європи досі

спостерігається більша гендерна асиметрія в оплаті праці, зайнятості та представництві у керівництві [22].

Гендерний розрив в оплаті праці є одним із ключових індикаторів рівня економічної незалежності жінок, оскільки він відображає не лише різницю у доходах між жінками та чоловіками, а й глибші структурні диспропорції на ринку праці, пов'язані з доступом до якісних робочих місць, можливостями професійного розвитку, умовами зайнятості та оцінкою праці в різних секторах економіки (рис. 2.8).

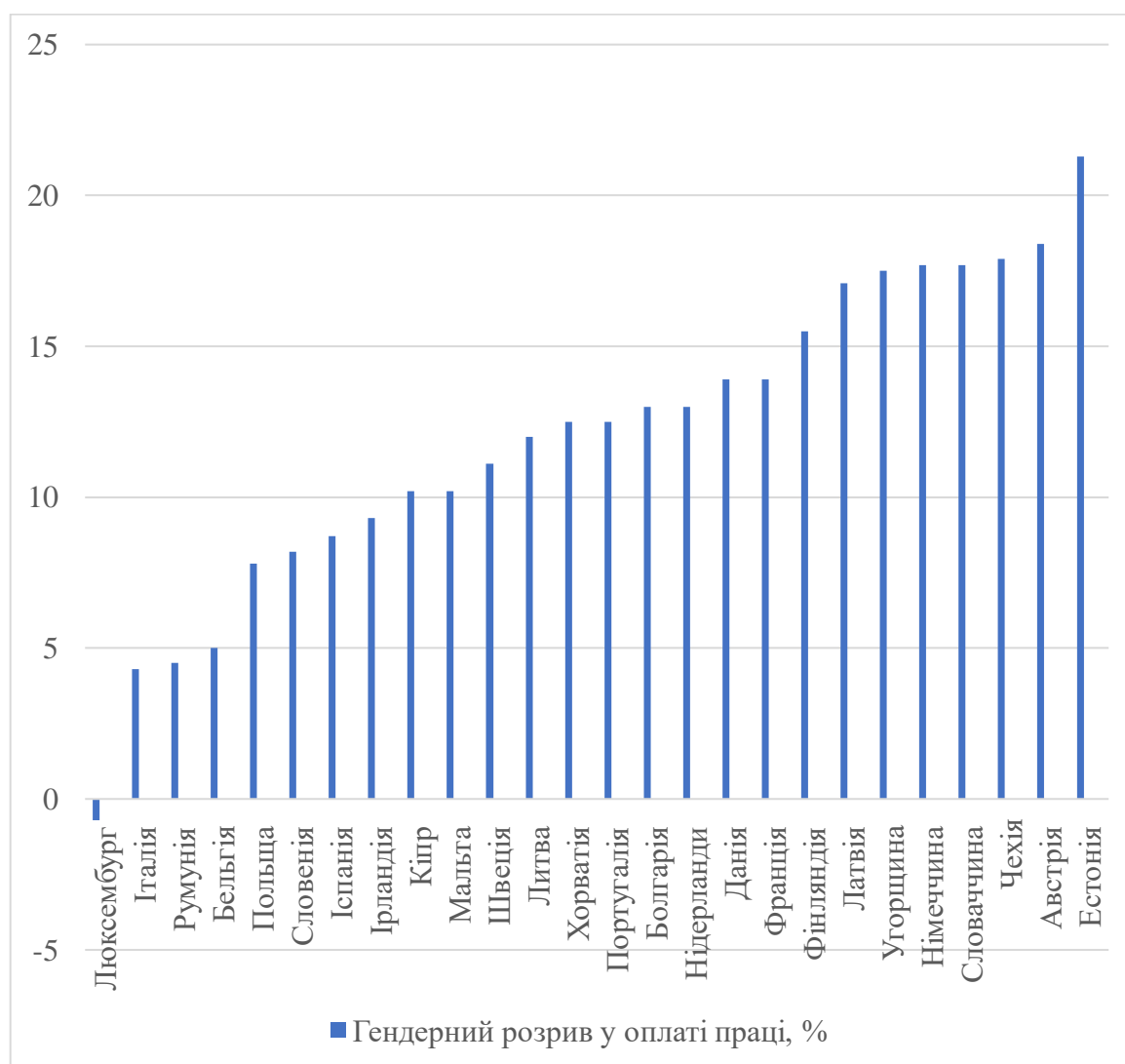

Рисунок 2.8 – Гендерний розрив у оплаті праці за країнами ЄС у 2023 р., %

Джерело: розроблено автором на основі [20]

У 2022 році його рівень коливався від -0,7% у Люксембурзі, де жінки заробляли більше за чоловіків, до 21,3% в Естонії, яка залишається лідером за масштабом гендерної нерівності в доходах. Високі показники також зафіксовано в Австрії (18,4%) і Чехії (17,9%). До групи країн із найменшими розривами належать Італія, Румунія та Бельгія, де різниця в оплаті не перевищує 5%. Водночас в Іспанії протягом останнього десятиліття гендерний розрив скоротився більш ніж на 9 в. п., що свідчить про ефективність національних заходів щодо підвищення прозорості оплати праці та рівного доступу до кар'єрного зростання.

Аналіз гендерних розривів у державному та приватному секторах (табл. 2.1) показує, що у більшості країн нерівність у приватному секторі є суттєво вищою.

Таблиця 2.1 – Гендерний розрив у оплаті праці в країнах ЄС за секторами економіки у 2022 році, %

Країна	Сектор економіки	
	Державний	Приватний
Бельгія	1,2	8,1
Болгарія	12,0	13,3
Данія	11,2	13,2
Ірландія	3,7	17,6
Іспанія	8,2	12,8
Італія	4,7	15,4
Кіпр	-0,2	19,5
Латвія	15,3	18,1
Литва	8,9	13,1
Нідерланди	10,2	18,7
Німеччина	12,1	19,9
Польща	1,0	14,0
Португалія	14,2	12,8
Румунія	3,8	8,6
Словаччина	15,0	18,4
Словенія	11,5	10,8
Угорщина	16,1	17,8
Фінляндія	15,9	15,4
Хорватія	10,6	13,9
Чехія	15,1	20,5
Швеція	7,7	9,9

Джерело: розроблено автором на основі [20]

Аналіз відображає рівень гендерного розриву в оплаті праці в країнах Європейського Союзу у 2022 році з розподілом за державним і приватним секторами. Показник відображає відсоткову різницю між середньою оплатою праці чоловіків і

жінок, де позитивне значення означає, що жінки в середньому отримують менше, ніж чоловіки.

Даних свідчать, що в більшості країн ЄС гендерний розрив є суттєво вищим у приватному секторі, ніж у державному. Наприклад, у Німеччині розрив становить 12,1% у державному секторі та 19,9% у приватному, в Ірландії – відповідно 3,7 % і 17,6 %, в Італії – 4,7% і 15,4%. Це пояснюється вищою прозорістю оплати праці, регламентованими тарифними сітками та жорсткішими антикорупційними й антидискримінаційними механізмами в державному секторі.

У низці країн державний сектор демонструє мінімальний або майже нульовий розрив. Зокрема, у Бельгії він становить лише 1,2%, у Польщі – 1,0%, а на Кіпрі зафіксовано навіть від'ємне значення (-0,2%), що свідчить про дещо вищу середню оплату праці жінок у державному секторі порівняно з чоловіками, що може бути наслідком високої частки жінок на кваліфікованих державних посадах або особливостей структури зайнятості.

Водночас у країнах Центральної та Східної Європи (Латвія, Словаччина, Угорщина, Чехія, Фінляндія) спостерігаються одні з найвищих рівнів гендерного розриву як у державному, так і в приватному секторах. Наприклад, в Угорщині він становить 16,1 % у державному та 17,8 % у приватному секторі, у Чехії – 15,1 % і 20,5% відповідно.

Приватний сектор у більшості країн демонструє розрив понад 15 %, а в окремих випадках перевищує 20% (Чехія – 20,5%, Німеччина – 19,9%, Кіпр – 19,5%, Нідерланди – 18,7%), що свідчить про наявність значних бар'єрів у доступі жінок до високооплачуваних посад, керівних позицій і секторів з високою доданою вартістю.

Дані свідчать про суттєві країнові відмінності у рівні гендерного розриву в зайнятості: у низці країн він є мінімальним, тоді як в інших зберігається на високому рівні, що відображає різну ефективність національних політик зайнятості та соціальної підтримки (рис. 2.9).

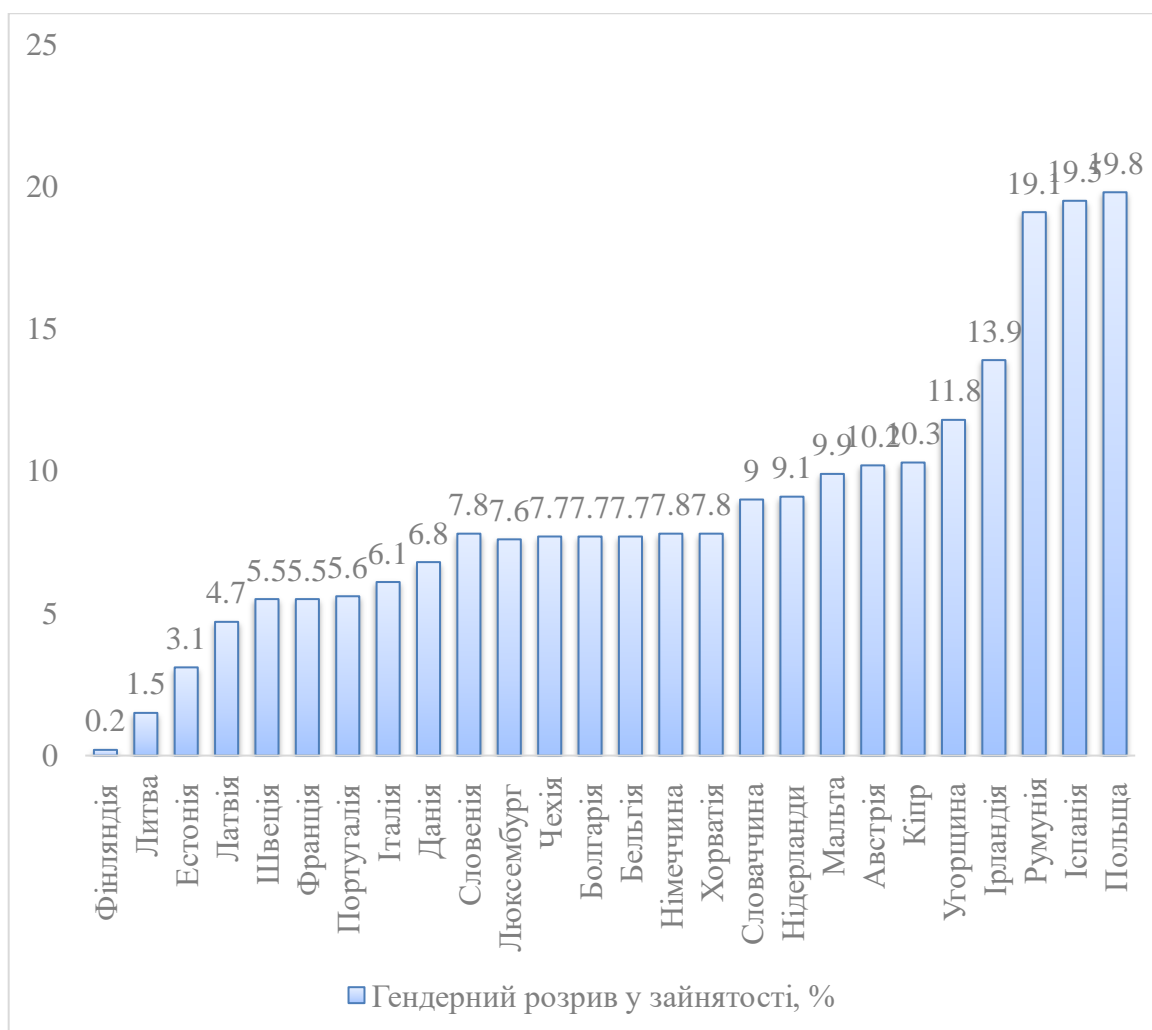

Рисунок 2.9 – Гендерний розрив у зайнятості віком 20-64 роки у 2022 р., %

Джерело: розроблено автором на основі [23]

Найменший розрив у 2022 році зафіксовано у Фінляндії 0,2%, Литві 1,5%, Естонії 3,1% та Латвії 4,7%. Натомість найвищі показники – в Іспанії 19,5% та Польщі 19,8%, що свідчить про збереження традиційної моделі розподілу трудових ролей.

Важливим компонентом економічної емансипації є жіноче підприємництво. Відповідно, з найвищий рівень самозайнятих жінок спостерігається в Греції (21,2%), Іспанії (13,2%) та Чехії (12,9%), що свідчить про активну участь жінок у розвитку малого бізнесу та креативної економіки, хоча у більшості країн ЄС цей показник не перевищує 10%. (рис. 2.10).

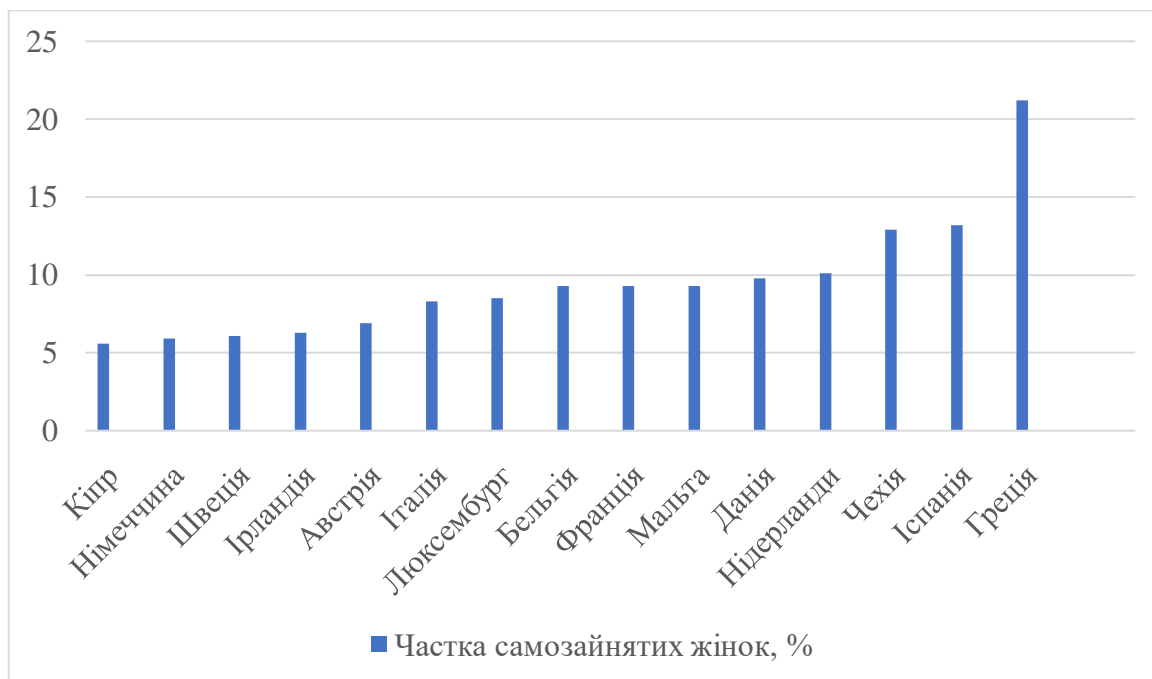

Рисунок 2.10 – Частка самозайнятих жінок у 2022 році, %

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Не менш показовим індикатором є представництво жінок у наглядових радах і радах директорів найбільших компаній (рис. 2.11).

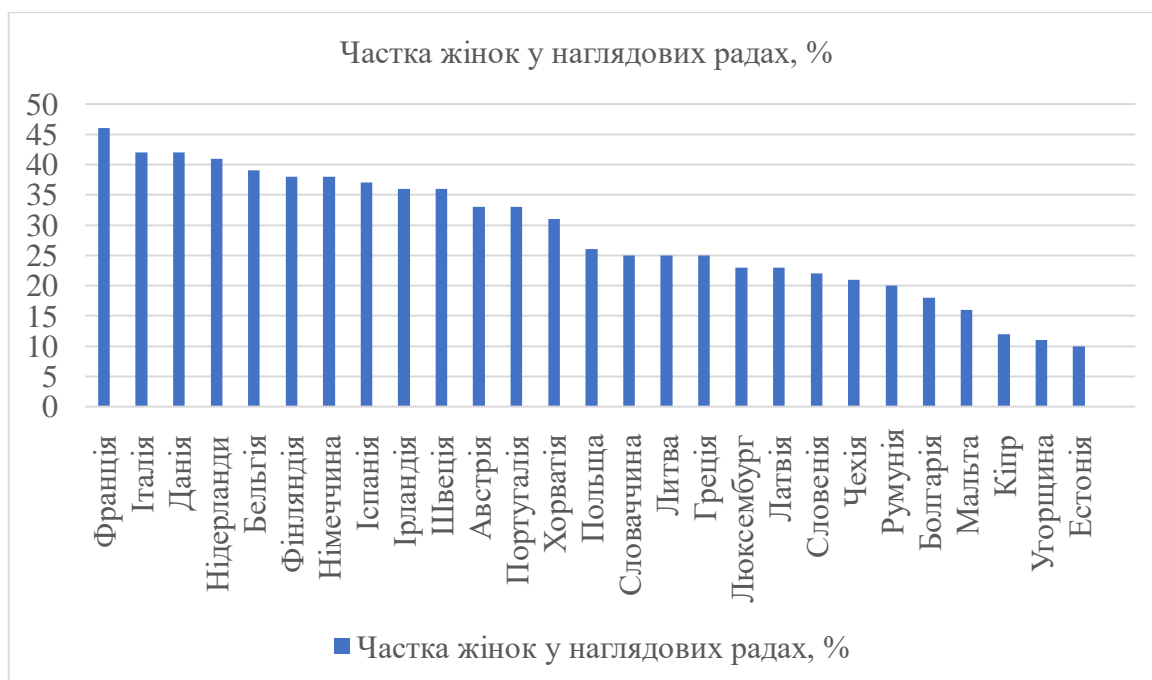

Рисунок 2.11 – Частка жінок у наглядових радах, %

Джерело: розроблено автором на основі [23]

У 2023 році Франція, Італія, Данія та Нідерланди вже перевищили цільовий показник у 40%, визначений Директивою ЄС 2022 року про збалансоване представництво у корпоративних радах. Водночас країни, як-от Естонія, Угорщина та Кіпр, залишаються суттєво нижче середнього рівня (33%) і потребують подальших реформ у сфері корпоративного управління [].

Отже, країнові особливості економічної емансипації жінок у ЄС демонструють складну, багатовимірну картину. Найкращих результатів досягли країни Північної та Західної Європи – завдяки ефективній політиці рівних можливостей, розвиненій соціальній інфраструктурі та активному залученню жінок до управлінських процесів. Країни Центральної та Південної Європи, хоча й демонструють позитивну динаміку, усе ще стикаються з бар'єрами у вигляді нижчої економічної активності жінок, розривів у заробітках та обмеженого доступу до лідерських позицій. Подальше скорочення цих відмінностей є необхідною умовою формування інклюзивної, конкурентоспроможної та стійкої європейської економіки.

2.3. Вплив цифрової трансформації на економічну емансипацію жінок в ЄС

Цифрова трансформація – процес впровадження цифрових технологій у всі сфери економічного та суспільного життя – радикально змінює спосіб праці, доступ до ринків, освітні можливості й організацію догляду. Для жінок у Європейському Союзі ці зміни створюють одночасно нові можливості для економічної емансипації, підвищення фінансової автономії, кар'єрного зростання та підприємницької активності і нові виклики, ризики цифрового розриву, нерівність у доступі до навичок, небезпеки для приватності [7].

Цифровізація відкрила для жінок нові можливості участі в економічному житті завдяки створенню гнучких форматів праці. Віддалена робота, фриланс, онлайн-зайнятість та проектна співпраця дозволяють жінкам поєднувати професійну

діяльність із сімейними обов'язками, що особливо важливо для матерів із малими дітьми або жінок, які виконують доглядові функції [16].

Платформи на кшталт Upwork, Freelancer чи Remote дозволяють працювати з будь-якої точки світу, долаючи бар'єри мобільності та зайнятості, притаманні традиційним моделям праці. Крім того, цифровізація сприяє підвищенню зайнятості серед жінок з обмеженими можливостями або тих, хто проживає у сільських і віддалених регіонах, створюючи умови для фінансової самостійності (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Зростання частки віддаленої роботи в ЄС 2015-2024 рр.

Рік	Частка працівників, зайнятих дистанційно, %	Частка жінок серед віддалених працівників, %	Зміна у порівнянні з попереднім роком, %
2015	9,5	10,1	–
2016	10,2	10,9	+0,7
2017	11,0	12,1	+0,8
2018	12,3	13,6	+1,3
2019	14,5	15,8	+2,2
2020	27,4	29,0	+12,9
2021	25,1	26,7	-2,3
2022	24,6	26,0	-0,5
2023	26,0	27,5	+1,4
2024	28,2	29,9	+2,2

Джерело: розроблено автором на основі [20]

Як видно з таблиці, упродовж 2015-2024 років частка працівників, зайнятих дистанційно, у Європейському Союзі суттєво зросла – майже утричі. Особливо різке збільшення відбулося у 2020 році через пандемію COVID-19, коли дистанційна робота стала масовим явищем. Після пандемії показники залишилися стабільно високими, що свідчить про сталу інтеграцію гнучких форматів зайнятості в економіку. Варто відзначити, що жінки становлять більшу частку віддалених працівників, ніж чоловіки, що підтверджує позитивний вплив цифровізації на їхню економічну участь і самостійність.

Цифрові технології сприяють розширенню можливостей жінок у здобутті нових знань. Онлайн-платформи (Coursera, Udemy, EdX) надають доступ до курсів провідних університетів світу, дозволяючи жінкам підвищувати кваліфікацію без необхідності фізичної присутності (рис. 2.12).

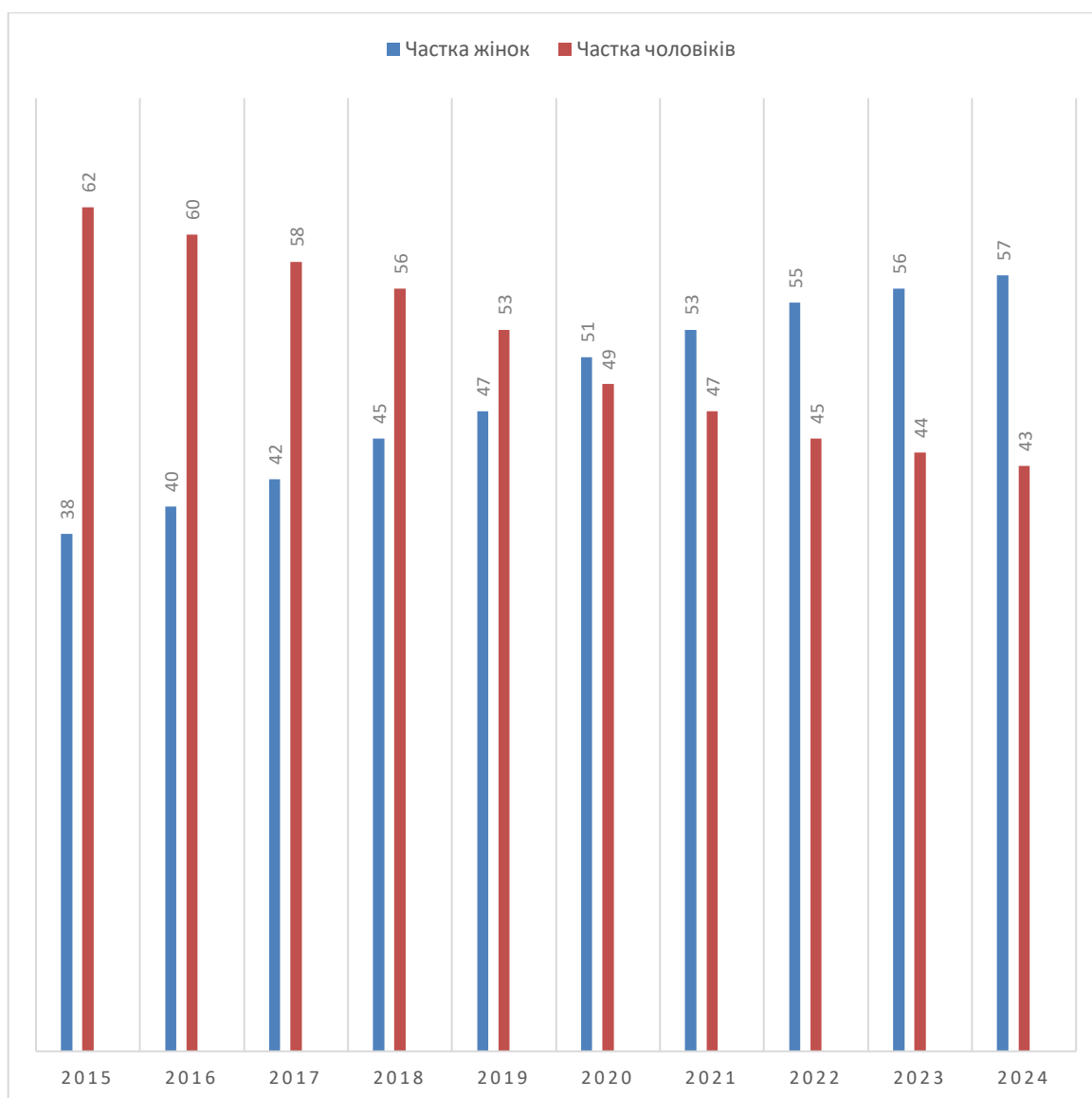

Рисунок 2.12 – Участь жінок у цифрових освітніх програмах, 2015-2024 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [43]

Цифрова економіка значно знизилася бар'єри для входу у підприємницьку діяльність. Завдяки розвитку електронної комерції (Etsy, Shopify, eBay) жінки можуть створювати власні бізнеси без необхідності великих стартових інвестицій. Соціальні мережі (Instagram, LinkedIn, Facebook) та цифрові маркетингові інструменти допомагають розвивати особисті бренди й розширювати клієнтські бази. Онлайн-платежі та логістичні сервіси (PayPal, Stripe, Revolut Business) роблять підприємництво доступнішим і менш ризикованим (рис. 2.13)

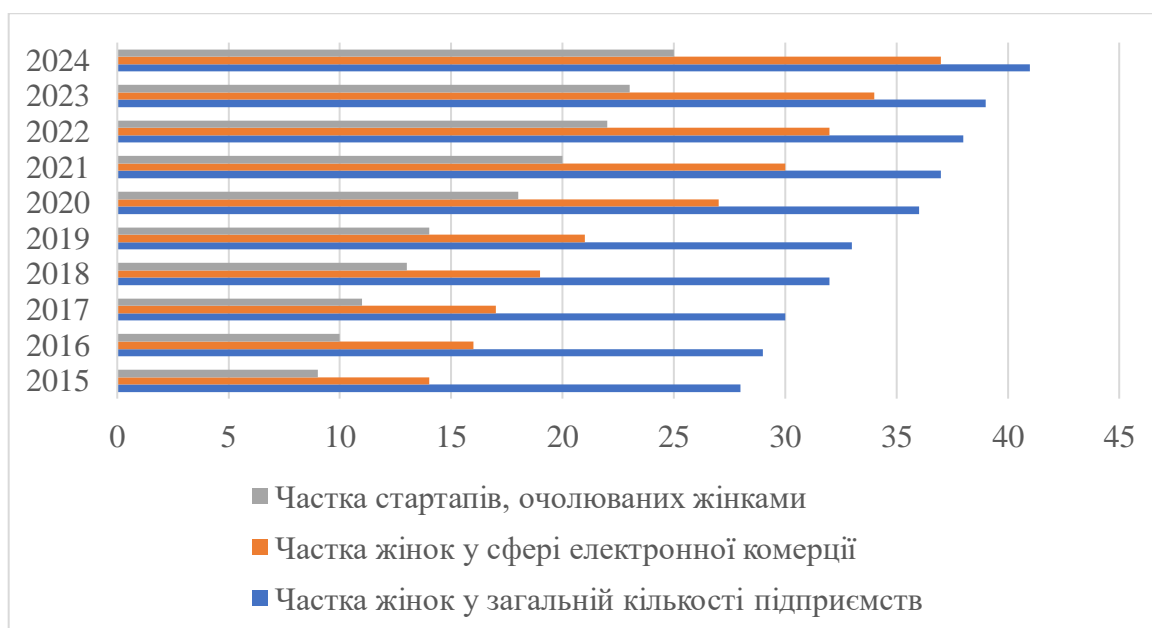

Рисунок 2.13 – Частка жінок-підприємниць у цифровому секторі ЄС, 2015-2024 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [42]

Фінтех-компанії значно покращили доступ жінок до фінансових послуг. Мобільні банківські додатки, електронні гарантії та платформи мікрокредитування дозволяють жінкам контролювати фінанси, інвестувати та розпочинати власні проекти. Для представниць малозабезпечених верств або жінок із країн Центрально-Східної Європи це означає зниження залежності від традиційних фінансових інституцій і підвищення економічної автономії (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Використання фінтех-послуг серед жінок у ЄС, 2015-2024 рр., % від дорослого населення

Рік	Користувачі фінтех-сервісів (усього)	Частка жінок	Частка чоловіків	Жінки, що користуються мікрокредитами (%)
2015	12	41	59	6
2017	18	44	56	9
2019	27	47	53	13
2020	41	49	51	18
2021	48	51	49	21
2022	54	52	48	23
2023	58	53	47	25
2024	61	54	46	27

Джерело: розроблено автором на основі [17]

Соціальні медіа стали потужним інструментом самореалізації, професійного зростання та розвитку жіночого лідерства. Платформи LinkedIn, Instagram, Facebook, TikTok чи X (Twitter) дають змогу жінкам вибудовувати професійні контакти, просувати власні проєкти, залучати клієнтів і партнерів. Так формується новий тип мережевого капіталу – цифрові спільноти, де жінки обмінюються знаннями, досвідом та підтримкою. Цей феномен особливо важливий для жінок у малих громадах або тих, хто починає бізнес без значних ресурсів. Мережеві зв'язки допомагають долати ізоляцію, стимулюють кар'єрне зростання та формують середовище взаємодопомоги, що є ключовим чинником економічної емансипації [38].

Цифрові технології змінили підхід до надання соціальних та медичних послуг, що безпосередньо впливає на можливості жінок поєднувати роботу та сімейне життя. Онлайн-платформи з пошуку доглядових послуг, сервіси бронювання дитячих садків, телемедицина та мобільні додатки для моніторингу здоров'я зменшують навантаження, пов'язане з доглядовими обов'язками. Телеконсультації з лікарями, онлайн-підтримка для матерів чи догляд за літніми людьми через цифрові додатки сприяють більш збалансованому розподілу часу, що підвищує участь жінок у ринку праці та зміцнює їхню економічну незалежність, адже усуває один із ключових бар'єрів – дефіцит часу через доглядові функції [38].

Цифрова трансформація економіки ЄС також створила сприятливі умови для посилення економічної участі жінок. Вона не лише відкрила доступ до нових форм зайнятості, а й дала можливість жінкам активно інтегруватися у високотехнологічні галузі, підвищуючи їхню конкурентоспроможність [].

Завдяки розвитку цифрових платформ та віддалених форматів роботи жінки отримали змогу поєднувати професійну діяльність із сімейними обов'язками, не перериваючи кар'єру на тривалий час. Гнучкі режими зайнятості – фріланс, проектна співпраця, гібридна робота – сприяють зменшенню гендерного розриву в рівні економічної активності. У країнах ЄС спостерігається тенденція до зростання жіночої участі в онлайн-економіці: якщо у 2015 р. частка жінок у цифровій зайнятості становила близько 25 %, то у 2024 р. вона перевищила 40 % [41].

Доступ до глобальних ринків праці через цифрові інструменти (фріланс-біржі, віддалені вакансії, міжнародні ІТ-компанії) дозволяє жінкам отримувати вищу оплату праці, ніж у традиційних секторах. Зокрема, жінки, які пройшли цифрову перепідготовку, демонструють середнє зростання доходів на 20-35 % упродовж року після завершення навчання. Найбільше це стосується галузей ІТ, дизайну, електронної комерції та цифрового маркетингу.

Оволодіння цифровими навичками стало ключовим чинником кар'єрного росту. Жінки, які мають компетенції у сфері аналітики даних, управління проектами або кібербезпеки, частіше отримують підвищення або переходять на керівні позиції. За даними Європейської комісії, кількість жінок на позиціях middle та senior management у цифрових компаніях зростає з 14 % у 2015 р. до 27 % у 2024 р. [36].

Зниження початкових витрат на запуск бізнесу та поява численних онлайн-інструментів (CRM-системи, платіжні сервіси, маркетингові аналітики) зробили підприємницьку діяльність доступнішою для жінок. Близько 37 % підприємств, зареєстрованих у цифровому секторі ЄС у 2024 році, засновані або керуються жінками, що свідчить про стабільну тенденцію зростання (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Порівняння доходів і зайнятості жінок до та після цифрової перепідготовки (ЄС, середні показники)

Показник	До цифрової перепідготовки (2015-2017 рр.)	Після цифрової перепідготовки (2022-2024 рр.)	Зміна, %
Середній рівень зайнятості серед жінок, %	64	76	+18,8
Середній місячний дохід, євро	1 750	2 360	+34,8
Частка жінок у цифрових професіях, %	22	39	+77,3
Частка жінок, що працюють дистанційно, %	11	26	+136,4
Частка жінок-підприємниць у цифровій сфері, %	14	37	+164,3

Джерело: розроблено автором на основі [36]

Цифрова перепідготовка сприяє як кількісному, так і якісному зростанню економічної участі жінок. Рівень зайнятості зріс майже на 19 %, а середній дохід – більш ніж на третину. Найбільш виражений прогрес спостерігається у цифровому підприємництві, де кількість жінок-засновниць зростає у 2,5 рази, що свідчить про системний вплив цифрової трансформації на економічну емансипацію, адже

технології не лише відкривають нові ринки, а й підвищують якість залучення жінок до сучасної економіки.

Попри значний потенціал цифрової трансформації для розширення економічних можливостей жінок, існує низка системних бар'єрів, які стримують її позитивний ефект. Вони мають як технологічну, так і соціально-культурну природу, посилюючи наявні гендерні дисбаланси (табл. 2.5)

Таблиця 2.5 – Основні бар'єри цифрової трансформації та їх вплив на економічну емансипацію жінок

№	Бар'єр	Сутність проблеми	Економічні наслідки для жінок	Потенційні шляхи подолання
1	Цифровий розрив	Обмежений доступ до інтернету та пристроїв у сільських регіонах	Зниження участі у віддаленій роботі та онлайн-освіті	Інвестиції у цифрову інфраструктуру, державні програми підключення
2	Нерівність у цифрових навичках	Менша присутність жінок у STEM	Обмежений доступ до високих доходів і керівних позицій	Освітні гранти, менторські програми, гендерно нейтральна реклама
3	Нестабільність платформної праці	Відсутність соціальних гарантій та страхування	Економічна вразливість, нерівність доходів	Регулювання статусу фрілансерів, соціальні гарантії для гіг-працівників
4	Алгоритмічні упередження	Використання історичних даних із гендерними перекосами	Обмеження доступу до вакансій, кредитів, реклами	Етичний аудит алгоритмів, прозорість даних
5	Ризики безпеки та приватності	Кібернасильство, шахрайство, витоки даних	Психологічні наслідки, уникнення онлайн-активності	Посилення кіберзахисту, правові механізми реагування
6	Культурні бар'єри	Традиційні гендерні ролі, низька підтримка сім'ї	Зниження участі у цифровій економіці, обмеження кар'єрного росту	Інформаційні кампанії, просування жіночих рольових моделей

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Одним із ключових викликів є нерівний доступ до цифрової інфраструктури, зокрема високошвидкісного інтернету та сучасних пристроїв. У сільських, периферійних та соціально вразливих регіонах жінки мають обмежені технічні можливості для участі у віддаленій роботі, онлайн-навчанні чи цифровому підприємстві, що створює ефект «подвійної ізоляції», коли економічна нерівність підсилюється технологічною [37].

Попри зростання кількості програм з цифрової освіти, жінки все ще менш представлені у сферах STEM (наука, технології, інженерія, математика). Внаслідок цього вони рідше займають висококваліфіковані та високооплачувані позиції у сфері ІТ, кібербезпеки, аналітики даних. Даний дисбаланс у цифрових компетенціях обмежує можливості для професійного зростання і зменшує потенційну віддачу від цифровізації.

Розвиток платформної економіки (Uber, Upwork, Fiverr) сприяє створенню нових можливостей, однак водночас породжує нестабільність зайнятості. Жінки, що працюють на таких платформах, часто позбавлені соціального страхування, оплачуваних відпусток та пенсійних внесків. Збільшує ризики економічної вразливості, особливо у разі втрати роботи або зниження попиту.

Автоматизовані системи відбору кадрів, реклами чи кредитного скорингу часто базуються на історичних даних, що відображають існуючі гендерні упередження. У результаті алгоритми можуть занижувати видимість жінок-кандидаток, відмовляти у фінансуванні або обмежувати рекламу навчальних курсів для певних груп. Така «цифрова дискримінація» ускладнює досягнення справжньої рівності можливостей.

Онлайн-простір створює нові ризики, пов'язані з кіберзлочинністю, переслідуванням, витоками особистих даних і фінансовим шахрайством. Жінки, особливо ті, що активно ведуть бізнес або кар'єру онлайн, частіше стикаються з кібернасильством, що може призвести до самовиключення з цифрових платформ, що знижує рівень їх економічної активності та впевненості у власній безпеці.

У багатьох спільнотах досі зберігаються традиційні уявлення про «жіночі» ролі, що обмежують прагнення жінок до самореалізації у цифровій сфері. Низький рівень підтримки з боку сім'ї чи суспільства, а також відсутність жіночих рольових моделей у технологічних галузях уповільнює процес гендерної рівності. Для подолання цих бар'єрів необхідна не лише технічна, але й культурна трансформація суспільства [37].

Цифрова трансформація економіки по-різному впливає на участь жінок у різних секторах, відкриваючи нові можливості, але одночасно створюючи специфічні бар'єри [22]:

1. ІТ та цифрові послуги – сектор забезпечує прямий доступ до високих доходів та кар’єрного зростання за умови наявності відповідних навичок. Проте жінки залишаються недостатньо представленими – лише близько 20-25 % працівників ІТ у ЄС становлять жінки. Цифрові освітні програми, онлайн-курси та менторські ініціативи допомагають подолати цей дисбаланс.

2. Креативні індустрії та фриланс, жінки традиційно займають значну частку у креативному секторі – дизайн, медіа, маркетинг, продюсування контенту. Цифрові платформи (Fiverr, Behance, Upwork) відкривають міжнародні ринки, підвищують доходи та видимість жінок у професійних колах.

3. Освіта та е-доступні сервіси – онлайн-освіта та цифрові сервіси змінюють можливості жінок із переривчастою кар’єрою, наприклад після декретної відпустки. Курси, сертифікації та мікрокреденшали дозволяють швидко отримувати нові навички й повертатися до економічної активності без значних часових та фінансових витрат.

4. Фінансові послуги (фінтех) забезпечують економічну автономію жінок, полегшуючи доступ до банківських послуг, мікрокредитів та інвестицій. Однак алгоритмічні ризики у кредитуванні та фінансових платформах потребують регулювання для запобігання дискримінації.

Європейський Союз реалізує комплекс заходів, спрямованих на розширення економічної участі жінок через цифровізацію. До пріоритетів належать підтримка цифрових навичок для жінок шляхом організації курсів, надання грантів та стипендій, що дозволяють здобувати компетенції у сферах ІТ, аналітики та підприємництва [1].

Крім того, запроваджуються етичні стандарти щодо використання штучного інтелекту для зменшення алгоритмічних упереджень у працевлаштуванні та фінансових послугах. Не менш важливим є інвестування в цифрову інфраструктуру, зокрема забезпечення широкосмугового інтернету у віддалених районах, що сприяє зменшенню цифрового розриву. Для конкретних прикладів програм ЄС, таких як цифрові навчальні ініціативи або фонди для МСП, слід звертатися до офіційних джерел ЄС.

Для оцінки ефективності цифрових політик та ініціатив щодо економічної емансипації жінок застосовуються різноманітні кількісні та якісні показники. Серед них: частка жінок із базовими та просунутими цифровими навичками, що відображає їхню готовність до роботи у цифрових секторах; доля зайнятих жінок у цифрових індустріях (%), що демонструє рівень економічної участі; рівень підприємницької активності жінок у цифровій економіці, вимірюваний кількістю стартапів та МСП; розрив у доходах між чоловіками та жінками в онлайн-платформній праці як індикатор гендерної рівності; а також доступ до інтернету й цифрових пристроїв за статтю та регіоном, що дозволяє оцінити масштаби цифрового розриву.

2.4. Аналіз інструментів ЄС, спрямованих на економічну емансипацію жінок в ЄС

Європейський Союз протягом останніх десятиліть формує цілісну систему інструментів, спрямованих на досягнення рівності між жінками та чоловіками, зокрема у сфері економічної діяльності. Під економічною емансипацією жінок розуміють процес набуття ними фінансової незалежності, рівного доступу до ринку праці, підприємництва, ресурсів і можливостей професійного розвитку. Цей процес має багатовимірний характер і пов'язаний із соціальною, правовою та політичною емансипацією [24].

Політика ЄС у цій сфері поєднує нормативно-правові, фінансові та інституційні інструменти, що забезпечують інтегрований підхід до розширення економічних прав і можливостей жінок. Її реалізація базується на принципах інтеграції гендерного підходу у всі сфери політики та гендерно-чутливого бюджетування, які забезпечують системний підхід до усунення нерівностей у доступі до ресурсів (рис. 2.14).

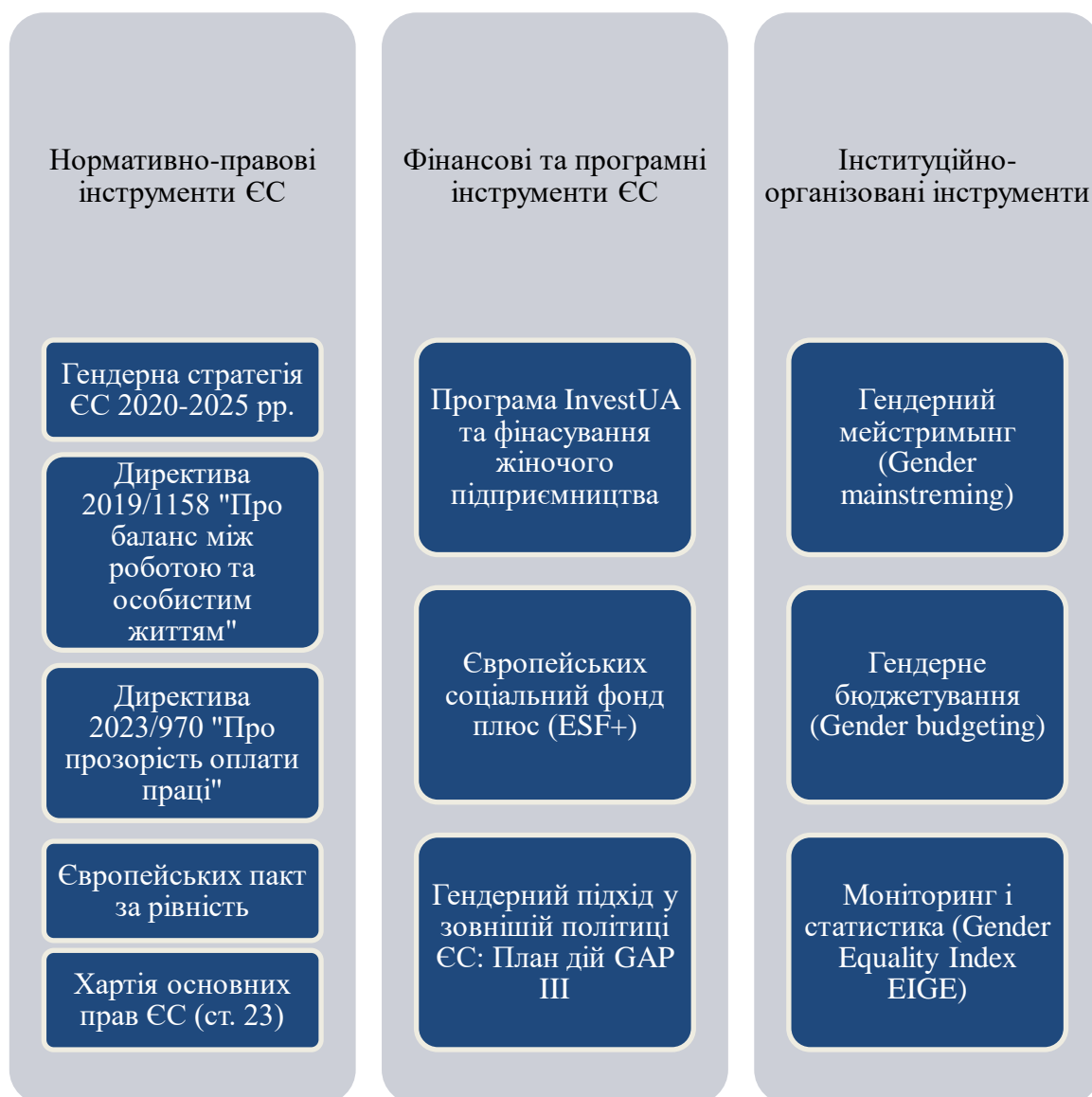

Рисунок 2.14 – Система інструментів ЄС, спрямовані на економічну емансипацію жінок

Джерело: розроблено автором на основі [24]

Система нормативно-правових інструментів Європейського Союзу у сфері забезпечення економічної емансипації жінок є ключовим елементом у досягненні рівності можливостей. ЄС формує власну модель правового регулювання, що поєднує загальнообов'язкові директиви, стратегії та політичні пакти, спрямовані на подолання гендерних розривів у доступі до праці, кар'єрного зростання та оплати праці. Документи мають імперативний або рекомендаційний характер, проте разом формують єдину нормативну екосистему гендерної рівності (табл. 2.7) [18].

Таблиця 2.7 – Основні нормативно-правові інструменти ЄС у сфері економічної емансипації жінок

Назва документа	Рік прийняття	Ключова мета	Основні напрями реалізації	Очікувані результати
Гендерна стратегія ЄС 2020-2025	2020	Досягнення рівності можливостей у всіх сферах життя	Зменшення рау гар, підтримка жінок у STEM, гендерне бюджетування	Зростання частки жінок у керівництві, скорочення дискримінації
Директива 2019/1158 «Про баланс між роботою та особистим життям»	2019	Сприяння рівному розподілу сімейних обов'язків	Батьківські відпустки, гнучка робота	Підвищення участі жінок у ринку праці
Директива 2023/970 «Про прозорість оплати праці»	2023	Забезпечення прозорості у винагородах	Звітування роботодавців, санкції за дискримінацію	Скорочення гендерного рау гар
Європейський пакт за рівність	2011 (оновл. 2021)	Координація політики гендерної рівності між країнами ЄС	Моніторинг, обмін практиками, фінансування	Посилення міждержавної співпраці
Хартія основних прав ЄС (ст. 23)	2000	Юридичне закріплення принципу рівності	Рівність прав у всіх політиках ЄС	Законодавче забезпечення емансипації

Джерело: розроблено автором на основі [18]

Ключовим документом, який задає орієнтири гендерної політики ЄС у сучасних умовах, є Стратегія ЄС з питань гендерної рівності на 2020-2025 роки (EU Gender Equality Strategy 2020-2025). Її головна мета – створення Союзу рівності (Union of Equality), де жінки та чоловіки мають рівні можливості у всіх сферах життя [12].

Основні напрями стратегії включають [13]:

- зменшення гендерного розриву в оплаті праці;
- збільшення частки жінок у керівних посадах і наглядових радах;
- розвиток гнучких форм зайнятості та цифрових компетенцій;
- боротьбу з насильством і домаганнями на робочому місці;
- підтримку жінок-підприємниць, особливо у сферах STEM, цифрових технологій та інновацій.

Стратегія наголошує, що економічна емансипація неможлива без інституційних змін у корпоративному управлінні, системі освіти та фінансуванні стартапів, що враховують гендерний аспект [13].

Результатом її реалізації стало зростання участі жінок у радах директорів великих компаній ЄС – з 26,7% у 2019 році до 34,7% у 2024 році.

Директива (ЄС) 2019/1158 «Про баланс між роботою та особистим життям» стала важливою віхою у забезпеченні рівних умов праці для жінок і чоловіків. Вона встановила мінімальні стандарти щодо батьківських, доглядових і сімейних відпусток, а також гарантувала право працівників на гнучкий графік або дистанційну роботу [19].

Метою документа є перерозподіл сімейних обов'язків між статями, що сприяє зниженню навантаження на жінок і створює передумови для підвищення їх участі у ринку праці [11].

Реалізація директиви у державах-членах призвела до створення нових моделей сімейної політики, наприклад [11]:

1. Швеція – оплачувана «батьківська квота» для татів.
2. Данія – право на часткову відпустку для догляду за дитиною.
3. Нідерланди – розвиток гнучких графіків для обох батьків.

Дана ініціативи сприяють формуванню культури рівноправного партнерства у сім'ї та зниженню «штрафу за материнство» на ринку праці.

Директива про прозорість оплати праці (2023/970) прийнята у 2023 році, Директива ЄС 2023/970 про прозорість оплати праці стала одним із ключових нормативно-правових кроків у боротьбі з гендерною нерівністю на ринку праці. Її ухвалення зумовлене необхідністю ліквідувати гендерний розрив в оплаті праці, який у середньому по ЄС досі становить понад 13%. Основна мета директиви полягає у підвищенні відкритості систем винагороди, створенні умов для чесної конкуренції та запобіганні дискримінації жінок за ознакою статі в оплаті праці [13].

Документ зобов'язує роботодавців забезпечувати прозорість систем оплати праці та регулярно звітувати про гендерні показники. Згідно з вимогами директиви, усі компанії з чисельністю понад 100 працівників мають щорічно публікувати дані

про різницю в оплаті праці між жінками та чоловіками, а також про середні рівні заробітної плати за категоріями посад. Працівники, у свою чергу, отримали право на доступ до інформації про рівень оплати праці для осіб, які виконують аналогічні або рівноцінні функції.

Впровадження цього нормативного механізму є системним кроком до ліквідації структурної дискримінації та подолання «скляної стелі», яка досі обмежує можливості жінок у кар'єрному зростанні та доступі до керівних посад. За прогнозами Європейської комісії (2023), завдяки реалізації положень директиви розрив у заробітній платі в країнах ЄС може скоротитися з 13% у 2022 році до близько 8% у 2030 році, що стане вагомим поступом на шляху до економічної емансипації жінок [20].

Окрім вищезгаданих директив і стратегій, у межах правової системи Європейського Союзу діє низка додаткових документів, які зміцнюють інституційну основу гендерної політики. До додаткових нормативних інструментів належать [17]:

1. Європейський пакт за рівність – рамковий документ, що визначає спільні пріоритети держав-членів щодо гендерної рівності.
2. Хартія основних прав ЄС (стаття 23) – закріплює рівність між чоловіками та жінками як базовий принцип європейського права.
3. Директива 2006/54/ЄС про реалізацію принципу рівних можливостей і рівного ставлення у питаннях зайнятості та професійної діяльності.

Фінансово-програмна підтримка є ключовим елементом реалізації політики Європейського Союзу у сфері економічної емансипації жінок. ЄС поєднує інвестиційні фонди, грантові механізми, освітні програми та цільові ініціативи, що стимулюють участь жінок у бізнесі, науці, інноваціях та ринку праці. Такі інструменти не лише розширюють доступ до фінансових ресурсів, а й створюють умови для формування інклюзивного економічного середовища, де жінки мають рівні можливості для професійного та підприємницького розвитку (рис. 2.15).

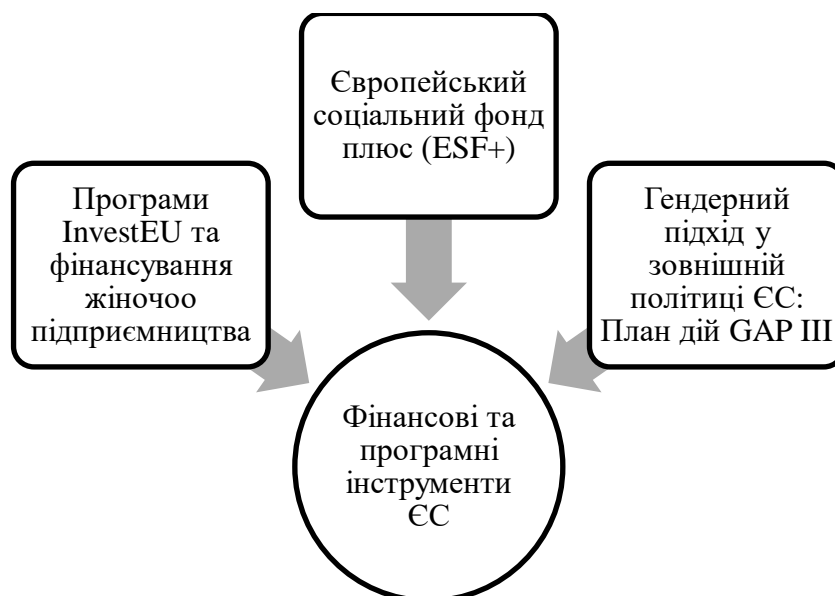

Рисунок 2.14 – Фінансові та програмні інструменти ЄС

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Програма InvestEU 2021-2027 рр., є головним фінансовим інструментом ЄС, що сприяє інклюзивному економічному розвитку та підтримує участь жінок у підприємстві й інноваціях. Європейський інвестиційний банк і Європейський інвестиційний фонд реалізують програми, які розширюють доступ жінок до капіталу, зокрема через пільгові кредити, венчурні інвестиції та гарантійні інструменти.

Важливим прикладом є ініціатива, що навчає банки створювати продукти, орієнтовані на жінок-підприємниць, і зменшує гендерну упередженість у фінансуванні. За даними Єврокомісії 2024 р., понад 20% проєктів InvestEU мають гендерну складову, а кількість жінок-засновниць стартапів зросла на 35% порівняно з 2020 роком [17].

Європейський соціальний фонд плюс ESF+ 2021-2027 рр., є основним інструментом ЄС для підтримки зайнятості, соціальної інтеграції та підвищення кваліфікації жінок. Фонд фінансує освітні програми, перекваліфікацію, розвиток цифрових навичок і проєкти, що допомагають жінкам поєднувати роботу та сімейні обов'язки.

Особливу увагу приділено вразливим категоріям – жінкам з інвалідністю, мігранткам, самотніми матерями і мешканкам сільських територій. У країнах Центральної та Східної Європи ESF+ підтримує створення інкубаторів жіночих

стартапів та програм розвитку лідерства. У 2023 році на гендерно орієнтовані проєкти було спрямовано понад 3,2 млрд євро, що підтверджує фінансову відданість ЄС принципам рівності [26].

Гендерний план дій ЄС III (GAP III, 2021-2027 рр.) інтегрує принципи рівності у зовнішню політику та міжнародне співробітництво. Його мета – забезпечити, щоб 85% програм міжнародної допомоги мали гендерну складову, а не менше 20% – безпосередньо підтримували економічну незалежність жінок [32].

Фінансування у межах GAP III спрямоване на освіту, підприємництво, мікрофінансування та підтримку жіночих кооперативів у країнах-партнерах. План також просуває концепцію «гендерної дипломатії», що робить ЄС глобальним лідером у сфері гендерно-чутливої політики та підтримки жінок у всьому світі (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Основні фінансові та програмні інструменти ЄС для економічної емансипації жінок

Інструмент / Програма	Період реалізації	Основна мета	Напрями підтримки	Приклади досягнень
InvestEU	2021-2027	Розширення участі жінок у підприємстві та інноваціях	Доступ до фінансування, венчурні інвестиції, гарантії для жіночих стартапів	20% проєктів мають гендерну складову; +35% жінок-засновниць стартапів
ESF+ (Європейський соціальний фонд плюс)	2021-2027	Підвищення зайнятості та професійної інтеграції жінок	Освіта, перекваліфікація, цифрові навички, розвиток лідерства	3,2 млрд євро на гендерно орієнтовані проєкти (2023 р.)
GAP III (Gender Action Plan III)	2021-2027	Інтеграція гендерного підходу у зовнішню політику ЄС	Підтримка жіночого підприємництва, освіти, мікрофінансування	85% програм мають гендерну складову, 20% – спрямовані безпосередньо на емансипацію

Джерело: розроблено автором на основі [32]

Ефективна економічна емансипація жінок у Європейському Союзі неможлива без створення інституційної системи, яка забезпечує координацію, моніторинг і контроль реалізації політики рівності. Інституційно-організаційні інструменти охоплюють [35]:

- гендерне мейнстрімування;

- гендерно-чутливе бюджетування;
- систематичний моніторинг;
- статистичну звітність.

Підхід гендерне мейнстримінг передбачає інтеграцію гендерної перспективи у всі політичні ініціативи та процеси ЄС. Кожен законопроект, програма чи політична стратегія проходить оцінку впливу з точки зору гендерної рівності. Для забезпечення контролю створено Taskforce on Equality при Європейській Комісії, яка відповідає за координацію та моніторинг виконання гендерних стандартів у законодавчих і бюджетних процесах [9].

Одним із ключових інструментів реалізації мейнстримінгу є гендерно-чутливе бюджетування. Воно дозволяє оцінювати, як бюджетні витрати впливають на економічне та соціальне становище жінок і чоловіків. Такі практики поступово впроваджуються на національному рівні у державах-членах ЄС, зокрема у Франції, Швеції, Іспанії та Австрії, де розробляються бюджети з урахуванням впливу на гендерну рівність у різних сферах – освіті, охороні здоров'я, соціальному захисті та зайнятості [20].

Для оцінки ефективності політики рівності ЄС використовує Індекс гендерної рівності, який розробляє Європейський інститут гендерної рівності. Індекс дозволяє вимірювати прогрес за ключовими сферами: економічна участь, доступ до фінансових ресурсів, політична та економічна влада, освіта, час та здоров'я.

За даними EIGE, рівень економічної участі жінок у ЄС зростає, проте розрив у заробітній платі залишається на рівні близько 12,7%, що підкреслює необхідність подальшого вдосконалення інституційних механізмів. Статистичні дані використовуються для розробки та коригування національних планів дій, спрямованих на посилення економічної емансипації, боротьбу зі структурною дискримінацією та забезпечення рівного доступу до ресурсів.

Таким чином, інституційно-організаційні інструменти ЄС створюють основу для системного та контрольованого впровадження гендерної політики, поєднуючи стратегічне планування, бюджетування та оцінку ефективності на національному і європейському рівнях (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Інституційно-організаційні інструменти ЄС для підтримки економічної емансипації жінок

Інструмент / Механізм	Мета	Основні функції	Приклади реалізації	Ефект / Результат
Gender mainstreaming	Інтеграція гендерної перспективи у всі політики ЄС	Гендерна оцінка законопроектів і програм, координація через Taskforce on Equality	Перевірка законопроектів на відповідність принципу рівності	Системне врахування потреб жінок у законодавчих і бюджетних процесах
Gender budgeting	Оцінка впливу державних витрат на жінок і чоловіків	Аналіз бюджетних програм, розробка рекомендацій для фінансування	Франція, Швеція, Іспанія, Австрія	Забезпечує справедливий розподіл ресурсів та підтримку рівності можливостей
Моніторинг і статистика (Gender Equality Index, EIGE)	Оцінка рівня гендерної рівності	Вимірювання участі у економіці, доступу до ресурсів, влади, освіти, часу та здоров'я	Щорічні звіти EIGE	Виявлення прогалин у політиці та підготовка національних планів дій, контроль прогресу

Джерело: розроблено автором на основі [16]

Європейський Союз формує комплексну систему інструментів для економічної емансипації жінок, поєднуючи нормативно-правові, фінансові та інституційні механізми. Директиви, стратегії та пакти забезпечують правові гарантії рівності, зокрема скорочення гендерного розриву в оплаті праці та підтримку жінок у керівництві та STEM-сферах.

Таким чином, координація нормативних, фінансових та організаційних інструментів дозволяє ЄС ефективно підтримувати економічну емансипацію жінок і створювати інклюзивне економічне середовище.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ ЖІНОК В УКРАЇНІ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Особливості економічної емансипації жінок в Україні

Економічна емансипація жінок в Україні у 2025 році є важливим вектором соціально-економічного розвитку країни, особливо в умовах євроінтеграції, яка стимулює впровадження європейських стандартів рівності та підтримки жінок. За даними Центру економічних стратегій, рівень економічної активності жінок віком старше 15 років складає близько 47,8%, що на 15 процентних пунктів менше за показник чоловіків (62,9%) [12].

За останні п'ять років кількість фізичних осіб-підприємців (ФОП) серед жінок зросла на 22,5%, і на кінець 2024 року становила 1,1 мільйона, що складає 48,1% від загальної кількості ФОПів (2,3 млн). Особливо помітною є тенденція серед нових реєстрацій: у 2024 році 61% нових ФОПів відкривали жінки, що свідчить про їхнє бажання створювати власний бізнес навіть в умовах війни (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Статистика жіночого підприємництва в Україні за 2020-2025 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Загальна кількість ФОП, млн	1,9	2,0	2,1	2,2	2,3	2,35
Жінки серед ФОП, млн	0,88	0,98	1,03	1,07	1,10	1,13
Частка жінок серед ФОП, %	46,3	49,0	49,0	48,6	48,1	48,1
Частка нових жінок ФОП, %	50,4	55,2	59,1	60,3	61,0	61,5
Кількість жінок, які очолюють бізнес, тис.	160	180	195	210	225	230

Джерело: розроблено автором на основі [12]

Для подолання цих викликів у 2023 році урядом схвалена Національна стратегія подолання гендерного розриву в оплаті праці, що передбачає комплексний підхід, зокрема покращення системи освіти і перекваліфікації, розширення послуг з догляду

за дітьми, а також активізацію державної підтримки жіночого підприємництва та участі жінок у керівництві [12].

Загалом дані підтверджують, що жіноче підприємництво стає дедалі важливішим чинником економічного розвитку України, сприяючи підвищенню зайнятості, диверсифікації бізнес-середовища та соціально-економічній стійкості країни в умовах трансформаційних викликів.

З метою подолання нерівності у сфері оплати праці та професійної реалізації жінок Кабінет Міністрів України у 2023 році схвалив Національну стратегію подолання гендерного розриву в оплаті праці до 2030 року. Метою Стратегії є зменшення гендерного розриву в оплаті праці з 18,6% до 13,6% шляхом впровадження комплексу інституційних, нормативних, освітніх та економічних заходів.

Основними напрямками реалізації стратегії є:

- удосконалення законодавства щодо рівної оплати праці за рівноцінну роботу;
- запровадження гендерно нейтральних систем оцінки та оплати праці на підприємствах;
- розвиток програм професійної перекваліфікації жінок, особливо у технічних і високооплачуваних секторах;
- розширення доступу до дошкільної та соціальної інфраструктури для поєднання сімейних і професійних ролей;
- підтримка жіночого підприємництва через грантові, освітні та фінансові інструменти.

Реалізація цієї стратегії є важливим кроком для підвищення економічної активності жінок, зростання їх фінансової незалежності та формування більш інклюзивної та конкурентоспроможної економіки України.

В умовах євроінтеграції Україна отримує доступ до фінансових та освітніх програм ЄС, спрямованих на посилення жіночого підприємництва та професійного розвитку. Зокрема, через ініціативи EU4Business, Erasmus+ та Horizon Europe українки мають змогу отримувати гранти, брати участь у бізнес-інкубаторах та

навчальних програмах, що сприяє формуванню нової генерації жінок-лідерок, які інтегруються у європейський економічний простір.

Подолання гендерного розриву в оплаті праці є одним із ключових завдань державної політики України. За даними Державної служби статистики, у 2021 році розрив між середніми зарплатами жінок і чоловіків становив 18,6%, що означає, що жінки отримують менше на приблизно п'яту частину порівняно з чоловіками за виконання однакової або подібної роботи. В середньому жінкам доводиться працювати на 6,5 років більше, щоб отримати такий же дохід, як чоловіки, що призводить до зниження їх добробуту, особливо у старшому віці та після виходу на пенсію.

Уряд України ухвалив Національну стратегію подолання гендерного розриву в оплаті праці до 2030 року, метою якої є зменшення цього розриву з 18,6% до 13,6%. Ця стратегія передбачає впровадження низки комплексних заходів: удосконалення законодавства про рівну оплату праці, стимулювання роботодавців запроваджувати гендерно нейтральні системи оплати, боротьбу зі стереотипами і дискримінацією на робочому місці, розширення програм перенавчання та підвищення кваліфікації для жінок, а також створення сприятливих умов для поєднання сімейних та професійних обов'язків. Стратегія також передбачає посилення контролю за дотриманням законів та інформаційно-просвітницьку роботу серед суспільства [13].

Ще однією суттєвою проблемою є професійна сегрегація, що виражається у формі «скляної стелі» – перешкод для жінок у просуванні на керівні посади, «скляних стін» – обмежень у доступі до певних сфер діяльності, та «липкої підлоги» – високого рівня застою жінок на низькооплачуваних та низькорівневих позиціях. Через ці фактори середній дохід жінок на 25% менший за чоловічий, що є наслідком як вибору професій, так і системної дискримінації. За даними досліджень, жінки мають значно нижчі заробітні очікування, що також впливає на розрив в оплаті та перспективи кар'єрного зростання [8].

Особливу увагу уряд приділяє розвитку соціальної інфраструктури, що допомагає жінкам поєднувати сімейні обов'язки з професійною діяльністю. Також включає розширення доступу до якісних дошкільних закладів, впровадження гнучких

форм роботи (часткова зайнятість, дистанційна робота), а також розвиток програм з догляду за дітьми і підтримки сімей. Такі умови не лише підвищують економічну активність жінок, а й сприяють більш рівномірному розподілу домашніх і професійних обов'язків у суспільстві.

Державна підтримка жіночого підприємництва в Україні у 2025 році здійснюється через різноманітні грантові програми, консультації, навчальні ініціативи та механізми пільгового кредитування, що сприяють розвитку жіночого бізнесу в найрізноманітніших сферах економіки.

Однією з провідних ініціатив є проект «СТВОРІЮЙ!», який залучив понад тисячу заявок від жінок-підприємниць з усієї України, включаючи власниць фабрик, майстерень, переробних підприємств і машинобудівних компаній. Програма пропонує гранти до 15 000 доларів США, які можна використовувати на закупівлю обладнання, логістику, монтаж, а також на програмне забезпечення (до 30% від суми гранту). Дана ініціатива, започаткована Міністерством економіки України разом із міжнародними партнерами, значно стимулює не лише кількісний, але й якісний розвиток підприємництва серед жінок, допомагаючи їм адаптувати бізнес-моделі до сучасних викликів [22].

Крім грантової підтримки, державні програми включають консультативні послуги, тренінги, менторські програми та навчальні курси, які допомагають жінкам-підприємцям покращувати управлінські навички, освоювати новітні технології і розвивати компетенції в маркетингу та фінансовому менеджменті. Наприклад, Міністерство цифрової трансформації України запустило програму «Відважна», яка виділяє понад 6 млн грн на підтримку розвитку жіночого бізнесу через освітні і грантові ініціативи.

Також у 2025 році значна увага приділяється механізмам пільгового кредитування, що передбачають зниження кредитних ставок та спрощення умов кредитування для жінок. Міністерство економіки реалізує спільні проекти із Національним банком і Європейським банком реконструкції та розвитку, спрямовані на подолання бар'єрів, з якими жінки найчастіше стикаються при відкритті і веденні бізнесу, таких як вищі вимоги до застави та суворіші умови кредитування [23].

Важливою складовою підтримки є розвиток жіночого лідерства у бізнесі та сприяння створенню мереж підтримки. Ініціативи міжнародних донорів і міністерств спрямовані на побудову спільнот, платформ для обміну досвідом і ресурсами, що допомагають жінкам здобувати нові контакти і партнерства, що створює сприятливе середовище для впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Основні напрями державної підтримки жіночого підприємництва

Напрями підтримки	Характеристика підтримки	Приклади програм та ініціатив
Гранти	Фінансова підтримка для розвитку бізнесу, включно з виробництвом, переробкою, ТОВ	Проект «СТВОРЮЙ!» (гранти до \$15 000)
Консультації та навчання	Тренінги з управління, менторські програми, курси підвищення кваліфікації	Програма «Відважна» Міністерства цифрової трансформації
Пільгове кредитування	Спрощений доступ, знижені ставки, підтримка в отриманні кредитів	Спільні проекти з НБУ та ЄБРР
Мережі підтримки	Бізнес-спільноти, платформи обміну досвідом, бізнес-асоціації	Конференції, бізнес-клуби для жінок
Лідерські програми	Розвиток навичок підприємницького лідерства, сприяння жінкам у керівництві та інноваціях	Тренінги, конкурси, наставництво

Джерело: розроблено автором

Швидка цифровізація економіки створює додаткові можливості для жінок. Віддалена робота, фріланс і електронна комерція дозволяють поєднувати професійну діяльність із сімейними обов'язками. У 2025 році близько 36% зареєстрованих українських фрілансерів становлять жінки, причому їхня частка в ІТ-сфері зростає вдвічі за останні 7 років. Державні програми цифрової освіти, зокрема «Дія.Цифрова освіта» та «Відкрита школа підприємництва», допомагають жінкам опанувати сучасні інструменти онлайн-бізнесу та міжнародної співпраці [23].

Важливим напрямом є створення мережевих платформ та бізнес-асоціацій, які сприяють обміну досвідом і ресурсами між жінками. Такі об'єднання, як «Women in Business», «WinWin» та «Female Entrepreneurship Ukraine», допомагають підприємницям отримувати менторську підтримку, налагоджувати партнерства та виходити на нові ринки. Крім того, зростає роль інформаційних кампаній, які

руйнують гендерні стереотипи та формують позитивний образ жінки-лідера у суспільстві [22].

Регіональна економічна активність жінок у різних областях України суттєво відрізняється, що відображає неоднорідність економічних, соціальних та демографічних умов по країні. Зокрема, у західних областях, таких як Хмельницька, Волинська та Кіровоградська, частка жінок серед підприємців і зайнятого населення є вищою у відсотковому відношенні, ніж у великих містах, наприклад, у Києві. Водночас у Києві, завдяки великій чисельності населення та концентрації бізнесу й інноваційних індустрій, абсолютна кількість активних жінок є більшою, що робить місто важливим центром економічного залучення жінок.

Рівень безробіття серед жінок у деяких регіонах зазвичай перевищує середній по країні, що вказує на необхідність посиленої уваги з боку місцевих адміністрацій та державних програм. Наприклад, у Волинській області рівень безробіття серед жінок сягає 8,7%, а у Хмельницькій – 9,1%, що вище за середній показник близько 7%. Це зумовлено різноманітними факторами, серед яких менша кількість робочих місць, соціальні бар'єри й менший рівень розвитку інфраструктури, особливо у сільській місцевості [12].

Щодо сфер зайнятості, жінки традиційно домінують у секторах освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, де їх частка складає від 75 до 85%. Проте зі зростанням цифрових технологій і смарт-економіки збільшується залучення жінок у сучасні сектори, такі як ІТ, креативні індустрії, маркетинг та фінанси. Наприклад, у Києві понад 20% ІТ-професіоналів складають жінки, що є значним прогресом порівняно з 2015 роком.

Важливо зауважити, що у регіонах із високим рівнем безробіття серед жінок впроваджуються локальні програми підтримки, які включають навчання новим професіям, розвиток підприємництва серед жінок, програми з психологічної підтримки та соціальної адаптації, що допомагає зменшувати гендерні дисбаланси та стимулює економічний розвиток на місцях.

Таким чином, оцінка регіональної економічної активності жінок в Україні вказує на необхідність комплексного підходу, який враховує як чисельні, так і якісні

характеристики участі жінок у різних секторах економіки, а також специфіку соціально-економічних умов кожного регіону (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Рівень економічної активності та зайнятості жінок у регіонах України

Регіон	Частка жінок серед зайнятих, %	Рівень безробіття серед жінок, %	Найпоширеніші сфери зайнятості	Особливості підтримки
Київ	48,5	6,5	Фінанси, ІТ, освіта, маркетинг	Розвинена інфраструктура підтримки бізнесу
Харківська	47,0	8,2	Охорона здоров'я, освіта, торгівля	Програми перекваліфікації, мікро гранти
Хмельницька	52,3	9,1	Сільське господарство, легка промисловість	Локальні освітні та підтримувальні ініціативи
Волинська	51,8	8,7	Сільське господарство, торгівля	Підтримка малого бізнесу
Львівська	50,2	7,7	Туризм, ІТ, сфери послуг	Розвиток креативних індустрій

Джерело: розроблено автором на основі [12]

Післявоєнна відбудова України створює нові ніші для економічної активності жінок. Вони все активніше залучаються до розвитку зеленої енергетики, агропереробки, логістики та соціального підприємництва. У багатьох громадах саме жінки стають рушійною силою відновлення малого бізнесу та місцевої інфраструктури, формуючи нові кооперативи й соціальні ініціативи. Європейські донорські фонди підтримують ці процеси, що дозволяє українським жінкам робити вагомий внесок у стале відновлення економіки [12].

Отже, економічна емансипація жінок в Україні в умовах євроінтеграції є не лише показником соціального прогресу, а й важливим чинником економічної стабільності та розвитку держави. Розширення доступу жінок до підприємництва, сучасних ринків праці та керівних посад сприяє формуванню більш інклюзивної економіки, здатної ефективніше реагувати на виклики глобалізації та відбудови країни.

Отримання підтримки з боку державних і міжнародних інституцій, впровадження освітніх та грантових програм, а також розвиток цифрових можливостей створюють умови для підвищення конкурентоспроможності жінок на ринку праці, що забезпечує їхню фінансову незалежність, зміцнює економічний потенціал суспільства та стимулює інноваційний розвиток [13].

Отже, подолання структурних бар'єрів, зменшення гендерного розриву в оплаті праці та підтримка жіночого підприємництва стають основними напрямками, що дозволяють Україні наблизитися до європейських стандартів рівності й водночас забезпечити сталий соціально-економічний розвиток у післявоєнний період.

3.2. Напрями посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції

Посилення економічної емансипації жінок в Україні є одним із ключових завдань сучасного соціально-економічного розвитку та невід'ємною умовою успішної інтеграції держави до Європейського Союзу.

Сучасний євроінтеграційний курс України передбачає не лише формальне прийняття європейських норм, а й реальне впровадження принципів гендерної рівності у всі сфери суспільного життя: законодавство, економічну політику, систему освіти, ринок праці та соціальну інфраструктуру. Гендерна рівність стає не лише елементом соціальної справедливості, а й стратегічним чинником економічного зростання, оскільки забезпечує максимальне використання потенціалу людських ресурсів [1].

Жінки становлять понад половину населення України, а їхня активна участь у трудових, підприємницьких та управлінських процесах безпосередньо впливає на конкурентоспроможність та стійкість національної економіки. Недостатнє залучення жінок до висококваліфікованих робочих місць, підприємництва та прийняття

управлінських рішень може обмежувати економічний розвиток країни та її здатність інтегруватися у європейський та світовий економічний простір [36].

Реалізація заходів забезпечує не лише розширення прав та можливостей жінок, а й підвищення загальної продуктивності, інноваційності та економічної стійкості держави (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Основні напрями економічної емансипації жінок в Україні

Напрямок	Основні заходи
Гармонізація законодавства з європейськими стандартами	Імплементация директив ЄС щодо рівної оплати праці; посилення антикризових норм проти дискримінації; розвиток механізмів контролю та відповідальності; гендерно орієнтоване бюджетування
Розвиток жіночого підприємництва	Доступ до фінансування та пільгових кредитних програм для жінок-підприємниць; розвиток бізнес-інкубаторів, акселераторів, коворкінгів та консультаційних центрів; навчальні програми з цифрових компетенцій, маркетингу та фінансової грамотності; підтримка участі жінок у міжнародних грантових програмах ЄС (COSME, Horizon Europe)
Освіта та професійна підготовка	Популяризація STEM; розвиток цифрових компетенцій; стажування у ЄС; дистанційне навчання
Лідерство та участь у прийнятті рішень	Програми лідерства, менторство, професійні мережі, корпоративні спільноти
Політика зайнятості та підтримка вразливих груп	Субсидована зайнятість, спеціалізовані курси, партнерство з роботодавцями, адресна соціальна підтримка
Соціальна інфраструктура	Дитячі садки, ясла, центри денного догляду; гнучкі форми зайнятості; сервіси догляду за літніми; сімейно-орієнтована корпоративна культура
Підтримка жінок у сільських регіонах	Доступ до мікрокредитування; мобільні освітні та консультаційні програми; підтримка кооперативів; розвиток місцевого жіночого підприємництва

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Кожен із напрямів відображає не лише державні ініціативи, а й інструменти громадського сектору, міжнародних організацій та бізнес-середовища. Усі напрямки поєднані спільною метою – створення умов для економічної самостійності, професійної реалізації та соціальної захищеності жінок.

Гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами гендерної рівності є стратегічним кроком на шляху до повноцінної інтеграції України до Європейського Союзу. Європейські директиви у сфері рівності передбачають не лише формальне закріплення рівних прав жінок і чоловіків, а й створення дієвого механізму їх реалізації на практиці. Саме тому Україні необхідно не просто

адаптувати нормативні акти до європейських вимог, а й забезпечити реальне виконання державної політики у сфері гендерної рівності на всіх рівнях – від центральних органів влади до місцевих громад та бізнес-середовища.

Важливою складовою є посилення норм щодо запобігання дискримінації у сфері праці. Включає чіткі процедури розгляду скарг працівниць, захист від сексуальних домагань і гендерно зумовленого насильства на робочому місці, а також гарантії щодо недопущення дискримінації при прийомі на роботу, професійному навчанні та підвищенні кваліфікації. Європейський досвід свідчить, що ефективна боротьба з дискримінацією можлива лише за умов поєднання законодавчого регулювання, інституційного контролю та належної інформованості працівників.

Розширення економічних можливостей для жінок через розвиток підприємництва є ключовим фактором підвищення їхньої економічної незалежності та активної участі в національній економіці, особливо в умовах євроінтеграції. Такі заходи сприяють формуванню нового прошарку економічно активних жінок, підвищують їхню конкурентоспроможність і стимулюють інноваційність малого бізнесу в Україні.

Розвиток системи освіти, професійної підготовки та перекваліфікації жінок є одним із ключових напрямів підвищення їхньої економічної незалежності та конкурентоспроможності на ринку праці, особливо в умовах євроінтеграції України. Європейський Союз робить значний акцент на розвитку людського капіталу, інноваційності та цифрових компетенцій, що потребує від України модернізації освітньої системи та створення умов для рівного доступу жінок до сучасної освіти й професійних можливостей.

Важливо також створювати зручні та доступні платформи дистанційного навчання, орієнтовані на жінок із малих міст і сільської місцевості. Для багатьох жінок бар'єром у здобутті освіти є територіальна віддаленість або сімейні обов'язки, тому онлайн-формат є оптимальним способом отримати нові знання та навички. Розвиток національних цифрових платформ, партнерство з європейськими освітніми сервісами, грантові програми на навчання та забезпечення доступу до якісного інтернету в громадах дозволять значно розширити коло жінок.

Підвищення участі жінок у прийнятті економічних рішень є ключовим чинником формування сучасного, інноваційного та конкурентоспроможного суспільства. Попри значні кроки у сфері гендерної рівності, жінки все ще залишаються недопредставленими на керівних посадах у бізнесі, державному управлінні та місцевому самоврядуванні.

Важливе значення мають програми лідерства для жінок, які допомагають зміцнити управлінські компетенції, розвинути впевненість та покращити доступ до професійних можливостей. Підтримка європейських інституцій у вигляді грантів, тренінгів і навчальних платформ створює умови для формування нового покоління жінок-керівниць, які здатні впливати на економічні та політичні процеси.

Створення мереж жінок-лідерок у бізнесі, науці, політиці та громадському секторі сприяє налагодженню партнерств, обміну досвідом та поширенню успішних практик. Такі мережі підсилюють відчуття спільності, сприяють професійному зростанню та відкривають додаткові канали для кар'єрного розвитку.

Економічна емансипація неможлива без інтеграції жінок із соціально вразливих категорій: одиноких матерів, переселенок, жінок з інвалідністю, мешканок сільських територій (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Удосконалення політики зайнятості та підтримки жінок із вразливих груп

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Не менш важливим є формування сімейно-орієнтованої корпоративної культури у підприємствах та організаціях, що включає запровадження внутрішніх політик, що підтримують працівників із дітьми, надання додаткових соціальних пільг, організацію корпоративних програм розвитку та наставництва для жінок, а також популяризацію принципів рівності в управлінських практиках. Така культура сприяє підвищенню мотивації, зниженню плинності кадрів і формуванню інклюзивного робочого середовища.

Підтримка жінок у сільських регіонах та малих громадах є важливим напрямом економічної емансипації, адже саме на цих територіях жінки найчастіше стикаються з обмеженим доступом до ресурсів, освіти та робочих місць. Сільські території мають великий потенціал для розвитку аграрного бізнесу, соціального підприємництва та локальних економічних ініціатив, проте без цілеспрямованої підтримки держави та громад жінки залишаються обмеженими у можливостях для професійного та економічного розвитку.

Доступ до інтернету, цифрових сервісів та онлайн-освіти є критично важливим для забезпечення рівних можливостей. Онлайн-платформи дозволяють жінкам із віддалених територій отримувати знання, підвищувати кваліфікацію, запускати власний бізнес, брати участь у міжнародних програмах та виходити на нові ринки. Розширення цифрової інфраструктури, забезпечення швидкісного інтернету та навчання цифровим компетенціям є необхідними кроками для подолання територіальної нерівності.

Залучення жінок до проектів регіонального розвитку ЄС, таких як LEADER та INTERREG, надає можливість отримати фінансування, досвід міжнародної співпраці та доступ до інноваційних практик. Сприяє інтеграції місцевих ініціатив у європейські програми розвитку, стимулює активність жінок у громадах та підвищує їхню роль у прийнятті рішень на місцевому рівні.

Вивчення очікуваних ефектів реалізації напрямів економічної емансипації жінок дозволяє систематизувати результати впровадження політик у різних сферах: законодавстві, підприємництві, освіті, лідерстві, соціальній інфраструктурі та підтримці вразливих груп. На основі цих даних можна побачити, як окремі заходи

взаємопов'язані і формують комплексну систему підтримки жіночої економічної активності в умовах євроінтеграції (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Очікувані ефекти реалізації напрямів економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції

Напрямок	Короткостроковий ефект	Довгостроковий ефект
Гармонізація законодавства з нормами ЄС	<ul style="list-style-type: none"> – зменшення випадків дискримінації при прийомі на роботу та оплаті праці; – формування механізмів контролю за дотриманням гендерної рівності на підприємствах. 	<ul style="list-style-type: none"> – інституційна сталість та інтеграція гендерних стандартів у систему державного управління; – підвищення довіри до державної політики та роботодавців.
Розвиток жіночого підприємництва	<ul style="list-style-type: none"> – активізація участі жінок у грантових програмах та бізнес-інкубаторах; – розширення доступу до фінансових інструментів. 	<ul style="list-style-type: none"> – формування стійкого сектору жіночого малого та середнього бізнесу; – зростання ролі жінок у розвитку локальних економік та інтеграції до ринків ЄС.
Освіта, цифровізація та професійна перекваліфікація	<ul style="list-style-type: none"> – збільшення кількості жінок у STEM-напрямах; – розширення доступу до дистанційної освіти та європейських освітніх програм. 	<ul style="list-style-type: none"> – зростання зайнятості у високотехнологічних секторах; – формування висококваліфікованого жіночого кадрового потенціалу.
Політика зайнятості та підтримка вразливих груп	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення рівня працевлаштування жінок із соціально вразливих категорій; – зростання доступу до субсидованої зайнятості та програм професійного навчання. 	<ul style="list-style-type: none"> – значне скорочення соціальної нерівності; – підвищення економічної активності жінок у регіонах; – зменшення ризику маргіналізації та бідності.
Розвиток соціальної інфраструктури (догляд, гнучкі форми зайнятості)	<ul style="list-style-type: none"> – зменшення подвійного навантаження на жінок завдяки доступу до дитсадків, груп денного догляду, соціальних сервісів; – поширення гнучких графіків і дистанційної роботи. 	<ul style="list-style-type: none"> – стійкий баланс між професійною та сімейною роллю; – зростання продуктивності та тривалості економічної активності жінок; – підвищення якості життя сімей.
Підтримка жінок у сільських регіонах	<ul style="list-style-type: none"> – розширення доступу до освіти, цифрових ресурсів та програм підвищення кваліфікації; – активізація жіночого підприємництва у сферах агротуризму, ремесел, аграрного бізнесу. 	<ul style="list-style-type: none"> – розвиток економічно самодостатніх громад; – скорочення дисбалансу між містом і селом у можливостях для жінок; – зміцнення місцевих економік та підвищення їхньої стійкості.

Джерело: розроблено автором на основі [11], [12], [48]

Гармонізація законодавства з нормами ЄС у короткостроковій перспективі сприяє підвищенню прозорості процедур найму та кар'єрного просування, зменшенню випадків дискримінації при прийомі на роботу та оплаті праці, а також формуванню механізмів контролю за дотриманням гендерної рівності на підприємствах. У довгостроковій перспективі цей напрямок забезпечує інституційну сталість, інтеграцію гендерних стандартів у систему державного управління, стале скорочення гендерного розриву в оплаті праці та підвищення довіри до державної політики й роботодавців.

Розвиток жіночого підприємництва у короткостроковій перспективі проявляється у збільшенні кількості жінок, які відкривають власну справу, активізації участі у грантових програмах та бізнес-інкубаторах, а також розширенні доступу до фінансових інструментів. Довгостроковий ефект полягає у формуванні стійкого сектору жіночого малого та середнього бізнесу, підвищенні інноваційності підприємництва та зростанні ролі жінок у розвитку локальних економік і інтеграції до ринків ЄС [7].

Освіта, цифровізація та професійна перекваліфікація забезпечують у короткостроковій перспективі зростання рівня цифрової грамотності та професійних компетенцій, збільшення кількості жінок у STEM-напрямах, а також розширення доступу до дистанційної освіти та європейських освітніх програм. У довгостроковій перспективі ці заходи підвищують конкурентоспроможність жінок на міжнародному ринку праці, сприяють зростанню зайнятості у високотехнологічних секторах та формуванню висококваліфікованого жіночого кадрового потенціалу [7].

Жіноче лідерство та участь у прийнятті рішень у короткостроковій перспективі проявляється у підвищенні представництва жінок у керівних структурах компаній і державних установ, а також активізації професійних мереж і менторських програм. У довгостроковій перспективі це формує інклюзивну, соціально відповідальну модель управління, підвищує ефективність управлінських рішень завдяки різноманітності та укріплює роль жінок у стратегічному розвитку економіки.

Політика зайнятості та підтримка вразливих груп у короткостроковій перспективі забезпечує підвищення рівня працевлаштування жінок із соціально

вразливих категорій та розширює доступ до субсидованої зайнятості й програм професійного навчання. У довгостроковій перспективі це сприяє значному скороченню соціальної нерівності, підвищенню економічної активності жінок у регіонах та зменшенню ризику маргіналізації та бідності.

Розвиток соціальної інфраструктури, включаючи догляд і гнучкі форми зайнятості, у короткостроковій перспективі зменшує подвійне навантаження на жінок завдяки доступу до дитсадків, груп денного догляду та соціальних сервісів, а також поширює гнучкі графіки та дистанційну роботу. Довгостроково цей напрямок забезпечує стійкий баланс між професійною та сімейною роллю, підвищує продуктивність і тривалість економічної активності жінок та покращує якість життя сімей.

Підтримка жінок у сільських регіонах у короткостроковій перспективі проявляється через розширення доступу до освіти, цифрових ресурсів і програм підвищення кваліфікації, а також активізацію жіночого підприємництва у сферах агротуризму, ремесел та аграрного бізнесу. У довгостроковій перспективі це сприяє розвитку економічно самодостатніх громад, скороченню дисбалансу між містом і селом у можливостях для жінок і зміцненню місцевих економік та підвищенню їхньої стійкості.

Таким чином, напрями посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції є комплексними та взаємопов'язаними заходами, що охоплюють законодавчі ініціативи, розвиток підприємництва, освіти та професійну підготовку, лідерство, політику зайнятості, соціальну інфраструктуру та підтримку жінок у сільських регіонах. Вони спрямовані на створення умов для рівних можливостей, економічної самостійності та професійної реалізації жінок, що у короткостроковій перспективі підвищує їхню зайнятість, доступ до ресурсів і участь у прийнятті рішень.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було комплексно досліджено теоретичні засади, методологічні підходи та сучасні тенденції економічної емансипації жінок у країнах Європейського Союзу, а також проаналізовано особливості реалізації цього процесу в Україні в умовах євроінтеграції. Проведений аналіз дозволив узагальнити ключові наукові підходи, оцінити динаміку основних соціально-економічних показників, виявити країнові відмінності та визначити роль цифрової трансформації й інституційних механізмів ЄС у посиленні економічної незалежності жінок.

Дослідження дозволило комплексно розкрити сутність економічної емансипації, з'ясувати її структуру та визначити фактори, що впливають на можливості жінок в економічному житті. А також оцінити сучасні тенденції на основі статистичних даних, які демонструють реальні зміни у сфері зайнятості, оплати праці, доступу до ресурсів та участі у керівництві.

На основі отриманих результатів сформульовано такі висновки:

1. Економічна емансипація жінок є складною багатовимірною соціально-економічною категорією, яка відображає рівень реальної економічної самостійності жінок і включає їхню участь у ринку праці, доступ до доходів, фінансових ресурсів, підприємницької діяльності, управлінських посад, а також можливості професійного розвитку. У межах Європейського Союзу економічна емансипація жінок розглядається як ключовий чинник довгострокового економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності. Аналітичні матеріали ЄС свідчать, що підвищення рівня зайнятості жінок безпосередньо сприяє зростанню продуктивності праці, зменшенню ризиків бідності та формуванню інклюзивної моделі розвитку. Таким чином, економічна емансипація жінок перестає бути виключно соціальним питанням і набуває стратегічного економічного значення.

2. Еволюція теоретичних підходів до економічної емансипації жінок демонструє поступовий перехід від ігнорування гендерного чинника до його

інтеграції в економічний аналіз. Класичні та неокласичні економічні теорії трактували ринок праці як нейтральний щодо статі, що призводило до недооцінки нерівності у доходах і зайнятості. Феміністична економіка акцентувала увагу на структурних бар'єрах, дискримінації, неоплачуваній доглядовій праці та нерівному розподілі ресурсів. Сучасні інституційні й інклюзивні теорії доводять, що гендерна рівність є передумовою, а не наслідком економічного розвитку, що підтверджується інтеграцією принципів гендерної рівності в стратегії ЄС на 2020–2025 роки.

3. Методологічні підходи до дослідження економічної емансипації жінок у сучасних умовах базуються на використанні комплексних індексів і показників. Застосування Gender Equality Index (GEI), Global Gender Gap Index (GGGI) та Gender Inequality Index (GII) дозволяє здійснювати багатовимірний аналіз, який охоплює зайнятість, рівень доходів, доступ до освіти, участь у прийнятті економічних рішень і політичному житті. Аналітичні результати засвідчують, що використання таких індексів забезпечує більш точну оцінку економічної емансипації жінок порівняно з застарілими підходами (GDI, GEM) та створює підґрунтя для формування ефективної гендерної політики на національному й наднаціональному рівнях.

4. Динаміка економічної емансипації жінок у країнах Європейського Союзу протягом останнього десятиліття характеризується загальною позитивною тенденцією, хоча темпи змін є нерівномірними між окремими сферами та країнами. Особливо відчутні зрушення спостерігаються у сфері зайнятості та доходів. За результатами аналітичної частини встановлено, що після впровадження програм цифрової перепідготовки та активної політики ринку праці середній рівень зайнятості жінок у ЄС зріс з 64% у 2015-2017 рр. до 76% у 2022-2024 рр., тобто на 18,8%. Водночас середній місячний дохід жінок збільшився на 34,8% – з 1 750 до 2 360 євро, що свідчить не лише про кількісне розширення зайнятості, а й про підвищення якості економічної участі.

Додатково зафіксовано зростання частки жінок у керівних органах великих компаній ЄС – з 26,7% у 2019 році до 34,7% у 2024 році, що відображає поступові зміни у корпоративному управлінні та подоланні «скляної стелі». Водночас гендерний розрив в оплаті праці, хоча й скорочується в окремих країнах, у середньому

по ЄС залишається на рівні 12-13%, що свідчить про збереження структурних диспропорцій у доступі до високооплачуваних посад і ресурсів. Отже, позитивна динаміка є очевидною, однак процес економічної емансипації жінок залишається незавершеним і потребує подальших інституційних зусиль.

5. Країнові особливості економічної емансипації жінок у межах Європейського Союзу демонструють значну асиметрію, що проявляється у відмінностях рівнів зайнятості, доходів, доступу до соціальної інфраструктури та участі у прийнятті економічних рішень. Країни Північної та Західної Європи (Швеція, Данія, Нідерланди, Німеччина) характеризуються високими показниками жіночої зайнятості – понад 78-82%, мінімальним гендерним розривом в оплаті праці (у межах 5-8%) та розвиненими системами догляду за дітьми, що забезпечує можливість поєднання професійної та сімейної ролі.

Натомість у країнах Південної та Східної Європи рівень зайнятості жінок залишається суттєво нижчим (у середньому 60-68%), а гендерний розрив у доходах сягає 15-20%, як, зокрема, в Естонії, Чехії та Австрії. Такі відмінності зумовлені не лише економічними чинниками, а й історичними моделями ринку праці, культурними нормами та різним рівнем розвитку інституційної підтримки. Аналіз підтверджує, що ефективні системи догляду за дітьми, доступна дошкільна освіта, гнучкі форми зайнятості та активна державна політика у сфері рівних можливостей є визначальними факторами зростання економічної незалежності жінок та зменшення гендерної нерівності в межах ЄС.

6. Цифрова трансформація істотно посилила економічну емансипацію жінок у ЄС, створивши нові форми зайнятості та підприємницької активності. Частка жінок у цифрових професіях зросла з 22% до 39%, що становить приріст на 77,3%. Частка жінок, які працюють дистанційно, збільшилася більш ніж удвічі – з 11% до 26% (+136,4%). Особливо динамічні зміни зафіксовано у сфері цифрового підприємництва, де частка жінок-підприємниць зросла з 14% до 37%, тобто більш ніж у 2,5 раза, яка підтверджує, що цифровізація виступає системним чинником зниження традиційних бар'єрів доступу жінок до економічних ресурсів.

7. Інструменти Європейського Союзу, спрямовані на економічну емансипацію жінок, мають комплексний і багаторівневий характер. Поєднання фінансових програм, інституційних механізмів і нормативних ініціатив дозволяє досягати відчутних результатів. Зокрема, у межах ESF+ у 2023 році було спрямовано 3,2 млрд євро на гендерно орієнтовані проекти, а програма InvestEU забезпечила гендерну складову приблизно у 20% усіх проектів, що сприяло зростанню кількості жінок-засновниць стартапів на 35%. Це свідчить про ефективність цільового фінансування та системного підходу до підтримки жіночої економічної активності.

8. Особливості економічної емансипації жінок в Україні характеризуються поєднанням значного підприємницького потенціалу та стійких структурних дисбалансів. Рівень економічної активності жінок віком 15+ становить 47,8%, що на 15 в.п. нижче за показник чоловіків (62,9%). Водночас кількість жінок-підприємниць зросла на 22,5% за останні п'ять років і досягла 1,1 млн осіб, що становить 48,1% від загальної кількості ФОПів. У 2024 році 61% нових реєстрацій ФОПів здійснили жінки, що свідчить про їхню високу адаптивність та готовність до економічної самореалізації навіть в умовах війни.

9. Посилення економічної емансипації жінок в Україні за умов євроінтеграції потребує комплексного підходу, спрямованого на скорочення гендерного розриву в оплаті праці, розвиток доступних сервісів догляду за дітьми, стимулювання участі жінок у STEM-напрямах і цифровій економіці, а також розширення фінансової підтримки жіночого підприємництва. Адаптація європейських інструментів, впровадження гендерно-чутливого бюджетування та розвиток програм перекваліфікації дозволять не лише наблизити Україну до стандартів ЄС, а й сформувати економічно стійку та інклюзивну модель післявоєнного відновлення.

Загалом, результати роботи показують, що економічна емансипація жінок є одним із рушіїв соціально-економічного розвитку. ЄС демонструє значні успіхи у цій сфері завдяки системним політикам, інституційним механізмам і чітким орієнтирам на інклюзивність. Для України, яка перебуває у процесі євроінтеграції, надзвичайно важливо не лише вивчати цей досвід, але й поступово імплементувати його у власну

політику, адаптуючи до національних умов, у тому числі до умов воєнного та після воєнного розвитку.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що дослідження допомогло глибше зрозуміти сутність економічної емансипації жінок, оцінити сучасний стан гендерної рівності та визначити перспективи подальшого зміцнення економічної ролі жінок. Отримані результати можуть слугувати основою для розробки ефективних заходів у сфері гендерної політики, а також бути використаними органами влади, громадськими організаціями та освітніми установами, які займаються питаннями забезпечення рівних прав і можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Г. Гендерна нерівність як один із пріоритетів сучасної державної політики. Соціальна психологія. 2012. № 12. С. 127.
2. ВНД на душу населення за ПКС (у поточних цінах у міжнародних доларах США) URL: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD>. (дата звернення 15.11.2025)
3. Вінська О. Й., Токар В. В. Взаємозалежність гендерної рівності та інноваційної конкурентоспроможності країн ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 12.с. 22.
4. Вінська О. Й., Токар В. В. Гендерна рівність та соціально-економічний розвиток країнчленів Європейського Союзу. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. №2. С. 36.
5. Вінська О. Й., Токар В. В. Політична емансипація жінок як фактор економічного розвитку країн ЄС. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 18. Ч. 1. С. 17-21.
6. Ворона М. Гендерні стереотипи: сутність, функції, наслідки. Статистика України. 2010. № 4. С. 71-74.
7. Гаврилина К.Р. Проблема гендерної асиметрії у владі / К.Р. Гаврилина // Соціально-гуманітарні знання. 2012. № 1. С. 297302
8. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>. (дата звернення 22.11.2025)
9. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06. (дата звернення 20.10.2025)
10. Лосіхін О. Використання досвіду інституцій Європейського Союзу в удосконаленні нормативного забезпечення гендерної спрямованості державного

управління. Вісник національної академії державного управління при Президентові України. 2012. № 3. С. 239.

11. Магдюк Л. Міжнародна технічна допомога для розвитку в Україні: підтримка програм забезпечення рівних прав і можливостей в Україні. Маркетинг в Україні. 2013. № 3. С. 17.

12. Жінки та чоловіки на ринку праці. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/pro_stat/Prosto/m&w/j_ch_na%20runky_praci.pdf (дата звернення 01.10.2025)

13. A. M Sultana,. “Socio-cultural dimension of women discrimination in rural communities”. Ozean Journal of Social Sciences. 3 . p 31-38

14. A.G Opeala. “Conflicting Gender, Kin, and Couple Dynamics of Nigerian Immigrant Families in Canadian” M. A. Dissertation, University of Windsor, Canada. Unpublished.

15. C.O.N Moser, “Gender Planning and Development: Theory, Practice and Training”. Routledge, London. 1993.

16. C. Ross, & J Mirowsky, “Refining the Association between Education and Health”: The Effects of Quantity, Credential and & Selectivity, Demography 36(4) 445-460.

17. DfID. Department for International Development, “Women: strategies for achieving the international development targets” London, 200.

18. D.B Kandel, & G.S. Lesser. “Marital Decision Making In America Danish Urban Families”. Journal of Marriage and the Family. 34 . pp 134-138

19. D Kandiyoti.. “Gender, Power and Contestation”. Feminist Visions of Development. Routledge, London, Pp.135-51.

20. Damien Kingsbury. International Development: Issues and Challenges.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/310845883International_development_issues_and_challenges (дата звернення 21.10.2023)

21. Francine D. Blau, Lawrence M. Kahn. The Gender Pay Gap. URL: https://www.researchgate.net/publication/227378380_The_Gender_Pay_Gap (дата звернення 18.10.2025)
22. Female economic world development report 2012. Gender Equality and Development. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/51c285f6-0200-590c-97d3-95b937be3271> (дата звернення 17.10.2025)
23. Gender Equality Index. URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/domain/power> (дата звернення 10.10.2025)
24. Gender Pay Gap Action Plan URL: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-deeper-and-fairer-internal-market-with-a-strengthened-industrial-base-labour/file-gender-pay-gap-action-plan> (дата звернення 01.10.2025)
25. H. Deaux & M. E. Kite, “Thinking About Gender In: Analyzing Gender”. Ed. Beth B. Hess Myra Marx Ferree, Sage Publications, London, 1987.
26. Hadi. “Effects of the Productive Role of Bangladeshi Women on their Reproductive Decisions”. Asia-Pacific Population Journal. V 16(4).pp 17-29
27. J..Friedmann, “Empowerment: The Politics of Alternative Development”. Blackwell Publishers, Oxford, UK. 1992.
28. J. Rowlands, “Questioning Empowerment: Working With Women in Honduras” . Oxfam. UK,. 1997.
29. K. O Mason, & H. L Smith. “Women’s Empowerment and Social Context: Results from Five Asian Countries”. The Paper was presented at the Rockefeller Foundation’s Bellagio Study and Conference Center., 2003.
30. K. Young. Planning Development with Women: Making a World of Difference. Macmillan, London. 1993.
31. Kirstin Downey. A History of Women's Economic Rights in the United States 2004.
32. Linda Scott. The Double X Economy: The Epic Potential of Empowering Women. URL:

https://books.google.com.ua/books/about/The_Double_X_Economy.html?id=eHK_zQEA_CAAJ&redir_esc=y (дата звернення 13.10.2025)

33. M.H Marchand. & J.L. Parpart. Feminism: Postmodernism Development. Routledge, London, 1995.

34. Mason, K. O & Smith, H. L. Women's Empowerment and Social Context: Results from Five Asian Countries. The Paper Was presented at the Rockefeller Foundation's Bellagio Study and Conference Center 2003.

35. M. Chen, & S. Mahmud, "Assessing Change in Women's Life. A Conceptual Framework, BRAC-ICDDR" Working Paper No. 2, Dhaka, Bangladesh. , 1995.

36. Mayra Buvinic. Measuring Women's Economic Empowerment. URL: <https://search.issuelab.org/resource/measuring-women-s-economic-empowerment.html> (дата звернення 11.11.2025)

37. Sheryl Sandberg. Lean In. URL: <https://readli.net/lean-in/> (дата звернення 22.11.2025)

38. The Commission's Strategy URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equality-between-women-and-men-decision-making/eu-action-promote-gender-balance-decision-making_en (дата звернення 15.10.2025)

39. Naila Kabeer. The Conditions and Consequences of Choice: Reflections on the Measurement of Women's Empowerment URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/28994/dp108.pdf> (дата звернення 18.10.2025)

40. N. Stromquist,. "Increasing girls' and women's participation in basic education". Paris, UNESCO,. 1997.

41. N. Kabeer. "Resources, Agency, Achievements: Reflections on the Measurement of Women's Empowerment". Development and Change, 30, pp 435-464., 1999.

42. O., Buric, & Z. Andjelka. Family Authority Marital Satisfaction and Social Network in Yugoslavia, Journal of Marriage and the Family , 1967.

43. O. D. Oliveira. “Transformaciones Socioeconómicas, Familia Y Condición Femenina, In María De La Paz López and Vania Salles (Eds.), Familia”. Género Y Pobreza, Mexico. 2000.

44. O. D , Oliveira,. “Transformaciones Socioeconómicas, Familia Y Condición Femenina”, In María De La Paz López and Vania Salles (Eds.), Familia, Género Y Pobreza, Mexico. 2000.

45. O F K. Olakulfin, “Distance Education as a Women Empowerment Strategy in Africa” . Turkish Online Journal of Distance Education. pp-149-154.

46. P. Chaudry, “Women’s Education in India”. Haranand, New Delhi, 1995.

47. U., Yavas, & N Delener,. Family Purchasing Roles in Soudi Arabia: Perspectives from Saudi Wives. Journal of Business Research. 31.pp 75-86.

48. Women Empowerment: Muhammad Yunus: Commitment to Gender Equality
URL: <https://fastercapital.com/content/Women-Empowerment--Muhammad-YunusCommitmenttoGenderEquality.html#:~:text=Muhammad%20Yunus'%20Approach%20to%20Women,businesses%20and%20become%20financially%20independent.> (дата звернення 30.10.2025)

49. Women's Economic Empowerment at International Level. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/583128/IPOL_IDA\(2017\)583128_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/583128/IPOL_IDA(2017)583128_EN.pdf) (дата звернення 11.11.2025)

50. Women in Digital URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/women-digital#Strategy> (дата звернення 01.11.2025)

51. Z Oxaal, & S Baden,. “Gender and Empowerment: Definitions, Approaches and Implications for Policy”, Briefing Prepared For the Swedish International Development Cooperation Agency. 1997

ДОДАТКИ

Додаток А

Нескоригований гендерний розрив в оплаті праці за видами економічної діяльності (%), 2021 р

	Виробництво	Постачання електроенергії, газу, пари	Постачання води; каналізація, управління відходами	Будівництво	Інформація та комунікація	Фінансова та страхова діяльність	Операції з нерухомістю	Професійна, наукова і технічна діяльність
Бельгія	9,5	6,1	11,2	6,8	11,2	7,0	9,1	4,8
Болгарія	22,2	7,7	8,0	-14,2	22,1	33,5	-7,2	15,4
Чехія	23,1	17,2	3,8	7,6	28,9	37,5	9,0	21,3
Данія	8,5	15,5	2,6	9,5	16,1	16,4	8,6	17,1
Німеччина	21,4	19,5	2,2	11,5	23,4	23,3	15,2	26,6
Естонія	23,4	9,8	10,1	15,7	23,3	31,0	17,6	15,4
Іспанія	13,8	15,1	7,8	-6,4	7,5	13,8	14,9	20,1
Франція	13,1	8,7	-2,8	-9,4	14,3	31,0	13,8	21,8
Хорватія	23,6	0,6	-2,1	-15,7	13,4	23,5	1,7	15,0
Італія	13,1	10,7	0,7	3,2	15,6	23,7	12,7	23,9
Кіпр	22,8	-0,4	-18,3	-0,9	15,9	20,1	-41,2	28,8
Латвія	21,6	2,1	17,2	5,9	31,1	30,4	18,7	24,1
Литва	24,0	7,4	10,6	-1,7	29,3	34,3	9,3	17,7
Люксембург	8,8	:	-3,3	-13,9	15,4	23,1	23,1	21,9
Угорщина	24,0	18,0	0,1	-4,0	24,9	34,1	5,8	19,9
Мальта	23,9	:	20,9	2,2	15,8	24,1	25,6	23,0
Нідерланди	16,1	10,2	-0,8	8,4	15,6	24,1	15,5	19,4
Австрія	20,2	12,5	7,2	7,8	19,7	27,2	27,0	25,8
Польща	16,6	3,3	-1,2	-9,6	27,0	30,4	6,2	18,4
Португалія	22,1	2,9	-11,5	-8,4	17,1	22,3	20,1	15,8
Румунія	20,8	2,1	2,5	-15,3	18,9	32,3	3,8	-0,2
Словенія	11,7	-2,0	-19,0	-22,5	19,0	24,0	-3,3	12,8
Словаччина	25,0	10,3	-4,3	2,7	26,6	30,8	16,5	11,3
Фінляндія	9,5	17,2	3,2	3,3	11,4	26,4	18,7	14,9
Швеція	2,1	3,9	-5,7	0,3	10,5	23,2	4,6	12,5

Джерело: розроблено автором на основі [17]

Звіт подібності

Метадані

Назва організації		Назва підрозділу		
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU		кафедра європейської економіки і бізнесу		
Заголовок				
Економічна емансипація жінок в ЄС				
Автор		Науковий керівник / Експерт		
Баранова У.В.		Вінська О.Й.		
Кількість слів	Кількість символів	Дата звіту	Дата редагування	ІД документа
17563	136499	1/16/2026	---	333117569

Обсяг знайдених подібностей

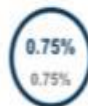
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

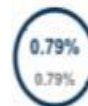
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

17563

Кількість слів

КЦ

136499

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових слотворень. Ці слотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Слотворення в тексті можуть мати намісний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		10
Мікропробіли		4
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)	a	30

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**«ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
У ГЛОБАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ»**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
92-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 17 травня 2025 р.)

УДК 339.9:338.246.88:330.341.1](477)

I-11

Відповідальні за випуск:

Товстенко В.Р. - к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики
Вінська О.Й. - к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу
Подвойська О.В. – в.о.зав.кафедри, к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови
Козачок Т.С. - к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Лобецька І.М. – ст.викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Машина Ю.П. - к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Сандул М.С. - к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Солодковський Ю.М. – к.е.н., доцент, декан факультету МЕіМ
Рябець Н.М. - к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Черницька Т.В. - к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки
Небильцова О.В. – к.е.н., професор кафедри міжнародного обліку і аудиту

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

*Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ імені Вадима Гетьмана
Протокол № 6 від 19.06.2025 р.*

Інноваційні рішення для відродження України у глобальній парадигмі конкурентоспроможності : зб. доп. 92-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 17 травня 2025 р. — [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2025. — 390 с.
ISBN 978-966-926-548-7

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 17 квітня – 17 травня 2025 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним рішенням для відродження України у глобальній парадигмі конкурентоспроможності.

УДК 339.9:338.246.88:330.341.1](477)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-548-7

© КНЕУ, 2025

ЗМІСТ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	
ПЛАТФОРМА	
«ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»	11
<i>Штільгойз Олександр Леонідович</i>	11
Формування креативно-інноваційних бізнесів України в умовах відновлення	
<i>Фанталін Іван Вікторович</i>	14
Використання технологій штучного інтелекту у міжнародному бізнесі	
<i>Головчак Марія Вячеславівна</i>	17
Інноваційні драйвери розвитку готельного бізнесу в Україні	
<i>Фіалковська Дар'я Ігорівна</i>	20
КСВ-практики компанії McDonald's в Україні в умовах воєнного стану: основні вектори та особливості реалізації	
<i>Світлична Анастасія Юрївна</i>	23
Світові та вітчизняні тренди у впровадженні креативних управлінських рішень	
<i>Сандуленко Маргарита Андріївна</i>	26
Сталість українського бізнесу в умовах війни: пріоритетні напрями діяльності у сфері корпоративної соціальної відповідальності	
<i>Зав'ялова Аня Олександрівна</i>	29
Міжнародна економічна взаємодія як фактор формування ефективної логістики	
<i>Поліщук Євгенія Олегівна</i>	31
Діджиталізація стратегій розвитку бренду як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства	
<i>Костецька Софія-Марія Михайлівна</i>	33
Проблеми позиціонування деревообробної галузі України на міжнародних ринках	
<i>Івашкова Марія Юрївна</i>	35
Глобальне позиціонування України на ринку туристичних послуг	
<i>Клюєва Ясмiна Тонiївна</i>	37
Канали та інструменти комунікації у міжнародних фінансових операціях	
<i>Лиманська Софія Костянтинівна</i>	40
Галузеві аспекти провадження міжнародного бізнесу в країнах ЄС: виклики та нові можливості для українських підприємств	
<i>Богдан Марина Богданівна</i>	43
Глобальні виклики розвитку бізнес-середовища Канади в контексті повоєнного відродження України	
<i>Отамась Аліса Олексіївна</i>	46
Використання інноваційних рішень корпорації Apple в процесі відновлення конкурентоспроможності економіки України	
КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ І БІЗНЕСУ	
ПЛАТФОРМА	
«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»	48
<i>Мущерова Руслана Володимирівна</i>	48
Особливості оцінки рівня конкурентоспроможності економіки України в процесі конвергенції з ЄС	
<i>Ковальчук Тамара Сергіївна</i>	51
Роль України у забезпеченні продовольчої безпеки ЄС	
<i>Шаріфова Алсу Агаївна</i>	53
Роль процесів злиття та поглинання у відновленні українських підприємств у повоєнний період	
<i>Галаць Софія Андріївна</i>	55
Фінансові відносини у зоні євро як модель для розвитку фінансової системи України в умовах післявоєнного відновлення	
<i>Безп'ятчук Жанна Іванівна</i>	58
Перспективи залучення інвестицій з арабських країн для відбудови України	
<i>Баранова Уляна Валеріївна</i>	61
Економічна емансипація жінок в ЄС	
	3

ЕКОНОМІЧНА ЕМАНСИПАЦІЯ ЖІНОК В ЄС

Європейський Союз об'єднує держави, які поділяють спільні цінності та прагнуть забезпечити розумний, стійкий і всебічний розвиток. Однією з головних цінностей ЄС є гендерна рівність, що означає рівні права та можливості для чоловіків і жінок у всіх сферах життя. Всебічне зростання, до якого прагне ЄС, включає економічну, соціальну та територіальну єдність, а важливою складовою цього процесу є скорочення гендерних відмінностей у рівні доходів серед громадян Союзу.

Емансипація жінок – це процес звільнення жінок від соціальних, економічних, політичних і культурних обмежень, які заважають їм реалізовувати свої права та потенціал на рівні з чоловіками. У сучасному контексті емансипація охоплює не лише формальну рівність перед законом, а й реальні можливості участі у всіх сферах суспільного життя.

Економічна емансипація дозволяє жінкам реалізовувати свої права та брати повноцінну участь у суспільному й економічному житті. Вона сприяє зростанню економіки, підвищенню продуктивності праці та розвитку інклюзивного ринку, де рівність можливостей стає реальною, а не формальною.

Європейський Союз створив розвинену нормативно-правову базу для підтримки економічної участі жінок. Одним із основних документів є Стратегія гендерної рівності 2020–2025 років, яка спрямована на подолання структурних перешкод для економічної активності жінок. У рамках цієї стратегії передбачено зменшення гендерного розриву в оплаті праці, збільшення представництва жінок на керівних посадах та впровадження більш гнучких форм зайнятості для забезпечення балансу між роботою і сім'єю [5].

Незважаючи на активні зусилля на рівні Європейського Союзу, гендерний розрив в оплаті праці у 2024 році склав близько 13%. Така ситуація пояснюється як історичними гендерними стереотипами, так і структурними чинниками, зокрема тим, що жінки частіше працюють у нижчеоплачуваних секторах, зайняті на неповний робочий день або мають обмежений доступ до керівних посад. У різних країнах ЄС ситуація суттєво варіюється: найвищі показники спостерігались в Естонії – 20,5% та Німеччині – 18,1%, тоді як у Франції він становив 12,5%, в Італії – 5,0%, а в Румунії – 3,6%. У відповідь на ці виклики ЄС реалізує політику прозорості оплати праці та стимулює роботодавців до забезпечення рівних умов для жінок і чоловіків. Україна також стикається з подібними проблемами: у 2024 році рівень гендерного розриву в оплаті праці склав 18,6%, що перевищує середній показник по ЄС. Цей факт свідчить про потребу в системних реформах на українському ринку праці, спрямованих на забезпечення гендерної рівності, зокрема через підтримку жінок у високотехнологічних галузях, розширення доступу до керівних посад і підвищення прозорості оплати [4].

Економічна емансипація неможлива без активного розвитку жіночого підприємництва та доступу жінок до управлінських позицій. Проте лише близько 34% підприємств у ЄС є жінками. Крім того, жінки досі недостатньо представлені на керівних посадах: у 2024 році серед директорів великих компаній жінки склали лише близько 32% (рис. 1) [3].

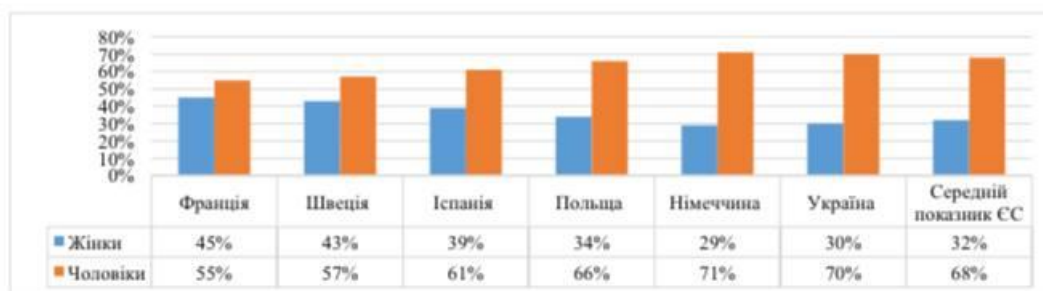

Рис. 1 – Частка жінок на керівних посадах у ЄС та Україні за 2024 рік
Джерело: [3]

Доступ до сучасної освіти і розвиток цифрових навичок є ключовими чинниками економічної емансипації жінок. Особливий акцент робиться на залученні жінок до сфер STEM (наука, технології, інженерія, математика), де вони традиційно менш представлені. Підвищення кваліфікації у цих галузях дозволяє жінкам отримувати більш високооплачувані посади і брати участь у розвитку інноваційної економіки. Європейський Союз впроваджує програму «EU Gender Equality Strategy 2020–2025», яка спрямована на зменшення гендерного розриву в оплаті праці, підтримку жіночого підприємництва та розширення економічних прав жінок. Для України ЄС також реалізує проєкт «EU4DigitalUA», що передбачає навчання українських жінок цифровим навичкам і ІТ, зокрема для підтримки тих, хто постраждав від війни або втратив роботу [2].

Одним із важливих викликів для жінок залишається поєднання професійної кар'єри і сімейних обов'язків. В результаті жінки, які мають хоча б одну дитину до шести років, часто стикаються з «штрафом за материнство». Це означає, що пологи та догляд за дитиною непропорційно впливають на кар'єру жінок, у зв'язку з чим вони частіше, ніж чоловіки, вибувають з ринку праці або скорочують робочий час для виконання обов'язків по догляду за дитиною. Така тенденція призводить до нижчих доходів і обмежених кар'єрних можливостей порівняно з чоловіками, цей показник знижується до 53,1% для жінок і залишається на рівні 95,7% для чоловіків по всьому світу [6].

Розширення економічних можливостей жінок має позитивний вплив не лише на добробут самих жінок, але й на розвиток економіки в цілому. За оцінками Європейської комісії, повне усунення гендерного розриву на ринку праці могло б збільшити валовий внутрішній продукт ЄС на 3–9% до 2050 року, що еквівалентно зростанню економіки на €1,95–5,5 трильйона. Навіть часткове зростання жіночої зайнятості на 1% здатне забезпечити додаткове зростання ВВП ЄС на 0,5% [1].

Отже, забезпечення економічної емансипації жінок та скорочення гендерного розриву є пріоритетом як для країн ЄС, так і для України. Незважаючи на позитивні зрушення, в Україні зберігається значний розрив в оплаті праці та обмежене представництво жінок на керівних посадах. З огляду на статус країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу та очікуване приєднання до 2030 року, важливо адаптувати національну політику до європейських підходів. Особливої уваги потребують питання прозорості оплати праці, підтримки балансу між роботою та сім'єю, а також подолання «штрафу за материнство», щоб створити рівні можливості для жінок у всіх сферах життя.

Література

1. Євростат URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/news/events/2024> (дата звернення: 28.04.2025).

2. ЄС для цифрової України. URL: <https://eu4digitalua.eu/uk/> (дата звернення: 28.04.2025).
3. Зайнятість чоловіків і жінок за віковими групами URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_-_annual_statistics (дата звернення: 28.04.2025).
4. Індекс гендерної нерівності в ЄС URL: <https://eige.europa.eu/> (дата звернення: 28.04.2025).
5. Розширення економічних прав жінок URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2024/02/wee_good_practices_v3.pdf (дата звернення: 28.04.2025).
6. Розширення прав на сексуальне та репродуктивне здоров'я: цілісний підхід до досягнення рівності у сфері охорони здоров'я. URL: https://rabinmartin.com/insights/empowering-sexual-and-reproductive-health-rights-a-holistic-approach-to-achieving-health-equity/?gad_source=1&gbraid=0AAAAApYg6NjKGFDF0yeEwMNk8WrMv_BX0R&gclid=Cj0KCQjw8zABhDKARIsAHXuD7Y_idsIH5mwWIGc3KL6ydc8LqmfDBZgX4XqxjRb3tG3SruGoHn39saAlqFEALw_wcB (дата звернення: 28.04.2025).

Ганченко В.О.
«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор, завідувач кафедри європейської економіки і бізнесу,
Федірко Олександр Анатолійович.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У розвинених країнах рух креативної економіки спочатку зародився як усвідомлення того, що інновації й цінність створюються не лише в науково-технічній, але й у культурно-творчій сфері. Уже у першому глобальному дослідженні ЮНЕСКО та ПРООН було підкреслено, що широта та міжгалузевість креативних секторів — від видавничої справи й дизайну до аудіовізуальних форматів й ігор — забезпечує унікальні точки перетину творчих компетенцій із технологічними рішеннями, завдяки яким розвиваються зовсім нові лінії бізнесу та послуг [1]. Саме така «гібридність» дозволяє креативній економіці виступати потужним каталізатором інновацій у традиційних галузях: від архітектури й інтер'єрного дизайну до програмних платформ, у яких ключове значення мають естетика й користувацький досвід.

Надзвичайну рушійну роль відіграє цифровізація, що забезпечує не лише демократизацію доступу до творчого контенту, але й кардинальне зниження транзакційних витрат для його розповсюдження. У звіті ЮНКТАД наголошується, що вже у 2022 році глобальний обсяг торгівлі креативними послугами склав приблизно \$ 1,4 трлн, майже вдвічі перевищивши товарообіг креативних продуктів, що свідчить про надзвичайно високу додану вартість творчого інтелекту й послуги [2]. Водночас частка креативної економіки у ВВП передових економік коливається від 0,5 % до 7,3 %, а вклад у зайнятість становить від 0,5 % до 12,5 %, не враховуючи мультиплікаційного ефекту суміжних секторів [3]. Це означає, що будь-

Наукове видання

**«ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
У ГЛОБАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ»**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
92-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 17 травня 2025 р.)

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 19.06.2025. Формат 60×84/8.

Друк. арк. 16,25. Зам. 25-5929

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera@kneu.edu.ua